

בתורה ששל תורה

פרפראות עה"ת משלחן ומבאר רבותינו נבג"מ יו"ט ע"י חבורת אברכים דקהילת הסידי סאטמאר בארה"ק

כס"ד

זמנין לשב"ק
גליין תשס"ח
פרשת וישב - כ"א
כסלו - חנוכה
כ' כסלו תשפ"ה

4:02	הדלה"ג
5:55	מוצש"ק
5:23	עלות השחר
6:31	נץ החמה
8:17	סוק"ש א'
9:04	סוק"ש ב'
9:54	סו"ת
11:37	חצות

וישלח יהודה את גדי העזים ביד רעהו העדולמי. שמעתי בשם הר"ר בונים מפרשיסחא זצ"ל כי כל אדם צריך להיות לו חבר ואוהב נאמן שיוכל לספר לו את כל נקודות לבבו אפי' בגנות מעשיו כמו שהי' ליהודה חירה רעהו והי' משלח על ידו את גדי העזים ליד תמר, והבן:

חנוכה

וזה שאנו אומרים (על הנסים) ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה, כי בעת צרה הזאת שהיה לישראל בימים ההם, בודאי ידעו בנפשם שכל זה לא לחנם בא להם כי אם ע"י חטא שחטאו על הנפש, דלא חשיד קוב"ה דעביד דינא בלא דינא (ברכות ה' ע"ב), והיה ראוי לנקמה, אמנם בחסד אל הטוב נקם את נקמתם בזה שהמשיך עליהם חוט של חסד, וז"ש ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה שגדלת אותם בגבהי מרומים, (גם גדולה רומז לחסד), ועי'ז עשו תשובה: (קדושת יום טוב)

בשם החי' הרי"מ זי"ע, שאמר פ"א בחנוכה שאותיות נפש נוטריקין נר פתילה שמן וע"י שנתמעט הנר פתילה שמן עי"ז בא האור. כן אם אדם ממעט כל כחותיו בעניני עוה"ז להשי"ת כפי מה שנתמעט כחותיו בעניני העוה"ז כן בא לו האור. והבן:

בשם הר"ר עמנואל זצ"ל"ה מפשעדרבורז שאמר על הגמ' שבת (דכ"ב) אסור לרצות מעות כנגד נר חנוכה, היינו שלשון לרצות הוא לשון תפלה שחנוכה הוא גדול כ"כ שאין לו לחשוב אז במעות רק בעבודת הבו"ת והבן:

הקשה האדמו"ר מסאכטשוב זצ"ל מה שאנו עושים זכר למנורה הלא המנורה היה בפנים בבית המקדש ואנו עושים בחוץ הוא על שהמנורה השפיע ונתנה אורה לחוץ ועל זה האור שנשפע לחוץ אנו עושים זכר, הנר מורה על השגחה שהאדם יהיה משגיח על עצמו ויפשפש במעשיו והנה החומר אינו רואה חסרונותיו כי דרך איש ישר בעיניו רק הנשמה שהוא חלק אלהי ממעל הוא משגיח על חסרונות הגוף ואם הנשמה משגיח על הגוף גם הוא מושגח ממעל כי הוא חלק ממעל ויש חיבור ביניהם וזה הפירוש הוא בזכר' ד'י' שבעה אלה, יורה על שבעה קני המנורה, עיני ד' המה מושטטים בארץ הכוונה שהמנורה יורה אם האדם משגיח על עצמו מושגח גם כן ממעל כמדתו:

בשם הר"ק הררמ"מ זי"ע מקאצק. סגולה לשושן (רוז) ר"ל ליקח שמן הנותר בקנקן (פלעשיל) מנרות חנוכה ולמשוח ע"ג (הרוז) ואמר רמז ע"ז מנותר קנקנים נעשו נס לשושנים, ודייקא מן הקנקן (הפלעשיל) השמן הנותר ע"כ:

בשם החי' הרי"מ זי"ע שפ"א נתאחר להדליק נר חנוכה ואמר, שאמרו חז"ל (מכילתא פר' בא פ"ט) אין מחמיצין את המצות אך אמרו חז"ל (תענית כה) מי שאמר לשמן וידליק יאמר לחומץ וידליק, והבן:

ניצוצות

הקד"ים האדם לְבֹא לְפָנֵי הַתְּפִלָּה - הוא מְזַרְזוּ אֶת הַשֵּׁץ בַּתְּפִלָּתוֹ. אַחַר וְבֵא בְּאִמְצַע הַתְּפִלָּה - רִזְטֵן הוּא: מַה הַמְהִירִית הַזֵּאת?...

שישתחוה לו אביו, וממילא סתר החלום בפני האחים, ולבבו לא כן יחשוב: (אור החיים הק') ויאמרו המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו ע"ד הנ"ל שיוסף היה מעלה את מדת מלכותו כנ"ל. וזה היה תשוקתם גם כן וכיונו בדבריהם להעלאת השכינה על ידו ואמרו המלוך תמלוך רוצה לומר ה' מלך כו' רמז לה"א אחרונה שהיא מדת מלכות מלך תמלוך עלינו להעלותה למעלה * אם משול תמשל בנו דהנה הצדיק כשרוצה לפעול איזה דבר צריך להמשיל את הדבר הצריך על פי משל וכוונתו שע"פ המשל יתוקן הנמשל שהוא הדבר הצורך לו וזהו שאמרו אם משול תמשול כו'. וזהו שנאמר בשלמה המלך עליו השלום ויהי לו שלשת אלפים משל. פירוש שלשת אלפים דהיינו ג' אלפין שעל ידי הג' אלפין של שם אהי' יתוקן כל דבר הצורך * ותיקן שלמה המלך ע"פ המשל את האלפין הנ"ל ויהי שירו חמשה אלפין רמז אחר שבא אל מדרגה גדולה להודות ולשרור להשם יתברך בשירות ותשבחות על ידי זה פעל להעלות את השכינה היא ה"א אחרונה עד חכמה שהיא רמז אלף שהוא פלא חכמה (נועם אלימלך) והבן:

ויפשיטו וגו' את כתנתו את כתנת הפסים אשר עליו, יל"ד כפל את כתנתו את כתנת הפסים ורש"י פ"י כתנתו היא כתנת התחתון וק"ו וכי הפשיטו התחתון קודם העליון, ונ"ל כי זה כתנת הפסים הי' עשוי עם שמות הקדושי' שלא יכול אדם לשלוט בו בהיות הכתונת עליו וע"כ הפשיטוהו תחלה, אך גם להפשיטו לילגע בו נתיראו השבטים ע"כ לא נגעו בכתנת הפסים כלל אלא הפשיטו כתנת התחתון ועי"ז נגרר העליון עמו, והיינו ויפשיטו את כתנתו עם כתנתו התחתון הפשיטו העליון שעליו:

א"י וישב יעקב וגו'. פרש"י בקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף כו' ע"ש. פי' בקש יעקב לישב בשלוה. כי כבר לא היה לו יצה"ר כמ"ש (שם לג, יח) ויבא יעקב שלם שהיה כלי שלם בלי שום חסרון תיקון עוד. אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב שולעתידי יהיה כן שיתבטל היצה"ר כמ"ש (ויאל ב, כ) ואת צפוני ארחיק מעליכם. לכך קפץ עליו רוגזו של יוסף כדי שיהיה לו עבודה עוד כנ"ל: (תפארת שלמה) ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם מכל אחיו וישנאו אותו, ובמדרש למה וישנאו אותו, כדי שיקרע להם לפניהם וצ"ב, ואפ"ל כי הנה ידוע חקירת הפרשת דרכים שמחלוקת יוסף ואחיו היה אם יש להם דין ישראל או לא כי יוסף טען שעדיין יש להם דין בן נח אבל השבטים טענו שיש להם כבר דין ישראל, והנה כאשר הגיעו בני"י להים לא רצה הים ליקרע לפניהם וטענה הללו והללו עובדי עע"ז אבל ישראל עשו כבר תשובה כמובא בספ"ה"ק בליל האחרון לפני יציאת מצרים, א"כ שפיר אתי מכיון שהשבטים טענו שיש להם כבר דין ישראל ממילא נתקבל תשובתם בשלימות משא"כ יוסף טען שעדיין יש להם דין בן נח א"כ אין מועיל תשובה ממילא מובן שפיר המדרש למה וישנאו אותו כדי שיקרע הים לפניהם ואם אין להם דין ישראל שפיר טען הים אבל עכשיו שיש להם דין ישראל ממילא צריך הים ליקרע לפניהם ודו"ק. (עטרת יהושע)

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית לז א). יש לפרש על פי מ"ש בשפע טל שער ג' סוד אבי"ע פרק ט"י, והמבואר שם כי השתלשלות החסד בנח חזק על ידי הגבורה, ואז מעשה ידיו להתפאר. והנה כתיב (דברים כח יב) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים לתת מטר ארצך, כי הנה השמים משפיעין להארץ, ככה מדה למדה שלמטה ממנו. והיינו וישב יעקב בארץ מגורי אביו, דהיינו הארץ של פחד יצחק, דהיינו מה שמקבל ממנה חסדים האמיתים בחזקה גמורה, והיינו תפארת כי הוא מדתו של יעקב, בארץ כנען היא מדת מלכות יסוד הרביעי, כמבואר במגיד מישירים פרשה זו, והבן. (ישמח משה)

או יאמר וישב יעקב בארץ מגורי אביו [לז, א]. בבחינת יראתו של אביו (וכפירוש הזוהר (וישב קפ). מגורי לשון יראה, כמו (ירמיה ו, כה) מגור מסביב). תלה הדבר בשביל היותה ארץ כנען ארץ מקודשת, קדושת המקום גרמה לו להתלבש בבחינת פחד יצחק אביו, ולא אמר כחי ועוצם ידי עשה לי זה: (ייטב לב)

והנה ראובן שבלבל יצועי אביו, כאשר ראה והבין שעונש של יוסף יהיה עלו דרך התנשאות ורוממות, עלה שמחה בלבו שגם ענשו על מעשה בלהה יהיה ג"כ על דרך זה, אמנם כאשר שב אל הבור והנה אין יוסף בבור, אז ראה שעונשו של יוסף לא היה על פי התנשאות והרמת קרן כי אם על פי פשטות, על כן גם האי גברא והאי פחדא יתיב שגם עונשו יהיה ע"י יסורים. והן הן דברי המדרש הילד איננו ואני אנה אני בא ממעשה בלהה, דכיון שיוסף לא נענש ע"י התנשאות, א"כ גם אני אנה אני בא ממעשה בלהה: (קדושת יו"ט)

ויבא הביתה לעשות מלאכתו. במדרש מה מלאכה היתה לו שונה וקורא מה שאביו למדו, איתא בירושלמי כשמוצריין שם תנא או אמורא צריך לציייר נגד עיניו כאילו בעל השמועה עומד לנגדו, ועל דרך זה כשקרא ושנה יוסף הצדיק מה שלמדו אביו, צייר לנגד עיניו דיוקנו של אביו, ועל ידי זה נתעורר לו זכותו של יעקב לסייע בידו. (דברי יואל)

ותתפשהו בבגדו וגו' ויעזוב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. ויש להבין למה הנדי יוסף בגדו אצלה הלא היה יכול להבין בחכמתו שע"י הבגד יהיה לה פתחון פה לומר עליו את מה שאמרה, אכן י"ל שיוסף הצדיק כשראה את גודל כח הטומאה במצרים רצה ליתן לה חפץ של צדיק כדי להכניע אותה ע"י כח הקדושה. (ברן משה)

והנה אנחנו מאלמים אלומים וגו' והנה קמה אלומתי וגם נצבה. פי' אף בשעה שאני נמצא במקום שרבים מצויים שם, ובני אדם מסובבים אותי ונותנים לי כבוד המדומה, אעפ"כ גם אז קמה אלומתי וגם נצבה, פי' בחינת עבודתי קמה ונצבה ואין בה שום פגם של מחשבה וזה כי כל מחשבותי גם אז הוא אך ורק לשם שמים ולא להתפאר ולהתנאות. (שפתי צדק)

ביאור הדברים מספרי דבי רב

ספה"ק דברי יואל - חנוכה

טעם נחמד למה עושים ח' ימים חנוכה, ולמה נקראו כאן הכהנים בלשון "קדושים"

עוד אפ"ל הקישור ע"י כהנין הקדושים וכל מצות שמונת ימי חנוכה, וגם למה קראם כאן בשם קדושים דייקא. עפ"י הקדושת לוי הנ"ל לתרץ קושיית ב"י למה תקנו חנוכה ח' ימים והלא על יום א' ה' שמן בפך ולא ה' נס אלא ז' ימים. וביאר הקדושת לוי דז' ימים הם על הנס שנעשה בפך השמן ויום ראשון הוא על חגיגות שהראה לנו הקב"ה, דזה שעשה עמנו נס ונפלאות מורה על גודל חבתו ית' אלינו, עיין דבריו לעיל בארוכה, ובאמת כיו"ב כתב הפנ"י (בפ"ב דשבת) על כל ענין הנס חנוכה שכל עיקרו ה' רק משום שרצה הקב"ה להראות חגיבות לישראל, דזולת זה מצד הד"ה לא ה' צורך בכל הנס דטומאה הותרה בציבור. אמנם לכאורה איכא למידק האיך אפ"ל שזה מורה על ענין חגיבות מה שהקב"ה עשה עמנו נסים שלא כדרך הטבע, והלא אדרבה אמרו"ל בכיצא בו (שבת נ"ג ע"ב) באדם שנעשה לו נס שלא כדרך הטבע, כמה גרוע אדם זה שנשתנס עליו סדרי בראשית, וכל העושים לו נס מנכין לו מזכותיו, וא"כ לשמחה מה זו עושה ולמה אנו עושין זכר לזה.

אך אפ"ל דענין מנכין לו מזכותיו לא שייך אלא במי שעובד הש"ת בגבול ומדה וקצבה ואינו יוצא מגדר הטבע, דאזי מדה כנגד מדה בא יצא ג"כ רק בגבול וקצבה, ואזי שייך לנכות מזכותיו, משא"כ במי שעובד הבו"ת בלי גבול ומדה וגם למעלה מטבעיותו, ומקדש עצמו אף במותר לו, דמדה כנגד מדה הוי שכרו ג"כ בלי גבול ומדה ובאין סוף ותכלית, שם לא שייך ענין מזכותיו, דדבר שאין לו קץ וסוף לא שייך בו ענין נכוי, ועל כן בצדיקים שעובדין הבו"ת למעלה מן הטבע האנושיות, הרי הניסים שעושה להם הקב"ה מורין שפיר על חגיבות וא"כ ראוי לעשות זכר למו. ועד"ז נמי הכא גבי הנס חנוכה, לפי שהיו הכהנים בני חשמונאי צדיקים וקדושים וקדושתם ה' למעלה מהטבע כי היו מקדשים עצמן גם במותר להם נמצא דמגיע להם שכרם נחלה בלי מצרים, ושפיר מורה נס חנוכה על חגיבות הקב"ה אליהם, וע"כ מלבד ז' הימים שקבעו על עצם הנס קבעו יום ראשון ע"ש אותו החגיבות כמ"ש הקדושת לוי הנ"ל.

והנה הרמב"ן ז"ל פ"י עה"כ קדושים המותרות ע"ד קדש עצמן במותר לך יעיי"ש, וז"ש הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' שעשית לאבותינו ע"י כהנין הקדושים, וע"כ לפי שהיו הכהנים בבחי' קדושים שקדשו עצמן במותר להם ועבדו הבו"ת בלי גבול ומדה, מה"ט וכל מצות שמונת ימי חנוכה, דמלבד ז' ימי הנס קבעו יום א' במיוחד על חגיבות ית' אליהם, ועד"ז הוי חנוכה שמונה ימים. (דברי יואל ה-1)

מצב דורינו במשנתו של רבינו הק'

בספרי דבי רב "דברי יואל" - חנוכה

מה הטעם של טמא כל השמנים, למה לא שפכו את השמן שלא יהיה במה להדליק, והשקיעו כל כוחם בכדי לטמא את השמן.

עוד אפ"ל ע"ד הנ"ל ובסגנון אחר קצת, דגם בנס הנרות הוצרכו לביור שהיא מהקב"ה ולא עלה בידי הסט"א לערב בו מכוחות הטומאה ח"ו. הדנה כבר ה' דברינו כמ"פ במה דאיתא בברייתא הביאה הב"ח (בס"ר עת"ר) שאמרו להם להיוונים שמצוה אחת יש בידן של ישראל אם אתם מבטלין אותה מידם כבר בה הלכות נר תמיד, כל זמן שמדליקין אותה הם עומדים, מיד עמדו וטמאו כל השמנים. ולכאורה אם רצו לבטל מצות הדלקת המנורה מישראל ה' להם לשפוך כל השמנים לארץ או להוליכם משם שלא יהי' להם שמן כלל,

ולמה טמאו אותם דוקא הלא בזה עדיין לא ביטלו מצות ההדלקה, ובפרט דהוי טומאה הותרה בציבור, ורשעי ישראל שנתנו להם עצה זו בוודאי ידעו ג"כ מזה דטומאה הותרה בציבור, ובזה עדיין לא ביטלו מצות המנורה ומה הועילו בטומאתם.

אמנם נראה שחשבו דבמלחמה אפשר שיגברו ידי החשמונאים ויכבשו ביהמ"ק מידם, וכמ"ש הסמ"ג דצחון המלחמה אינו נס היוצא מגדר הטבע דגם בדרך הטבע יזדמן לפעמים שינצחו במלחמה המעטים החלשים את הגבורים הרבים יעיי"ש, וידעו שאם יאבדו את כל השמנים ולא יהי' שמן כלל אזי יקנא ה' למען תורתו הקדושה ויעשה להם נסים להמציא להם שמן טהור למען לא תבטל עבודת ביהמ"ק, וכבר ה' לעולמים שנשלא יהי' שמן נעשו להם נסים שהיתה המנורה דולקת אף יותר משנה כדאיתא בתנחומא ס' תצוה (מובא בדברינו כמ"פ), אבל כשיטמאו את השמנים דאזי מצד המצוה לא נצרך לנס דטומאה הותרה בציבור, ולא חשבו שיעשה הקב"ה נס בשביל חיבתן של ישראל וידעו בהם שאינם ראויים לנס דלא עשו תשובה כמו בפורים כנודע, ולא יעשה הקב"ה נס אלא למען תורתו ומצותיו ית' אבל כיון שאפשר לקיים המצוה גם בשמן טמא חשבו שמעתה לא יעשה הקב"ה נס, על כן בחרו בדרך זה לטמא דוקא את השמנים, שאף אם יעלה בידם להדליק את המנורה יהיו מוכרחים להדליקה בשמן טמא, וכוונתם היתה לערב כח הטומאה בעבודת ביהמ"ק ועיי"ז יהי' להם אחיזה ח"ו להתגבר על ישראל לשלוט עליהם ולהעבירם על דתם ח"ו, דהיי' איך שיהי' אפילו טומאה שהותרה מצד עצם ההלכה ובאה בדרך היגתו ג"כ טומאה הורו ורוח מסאבא שריא עלי' ומזיק לנפש ח"ו, (ועיין אגרא דכלה ר"פ תצוה), וזה ה' עיקר כוונתם הרעה להכניס כוחות הטומאה בישראל ובמעשה המצות שלהם שאפילו אם יעשו אותם יהי' לסט"א אחיזה וחלק בהם ח"ו, וכיון שהי' מעורב בתוכם איזה רוח הטומאה יהי' להם אח"כ איזה מקום להתגבר עליהם ח"ו, אבל עשה הקב"ה נס וניתוסף השמן הטהור למען לא יהי' לכוחות הטומאה שום חלק המנורה בשמן הטהור לבד מבלי שום תערובות מכוחות הטומאה.

ובזה אמרנו לתרץ קושיית הפנ"י שהקשה דטורח כל הנס למה והלא טומאה הותרה בציבור והי' אפשר לקיים המצוה גם בשמן טמא, אבל לדרכינו לק"מ שהרי אמרו"ל (סנהדרין ע"ד): דבשעת הגזירה כשהעכו"ם מתכוין להעביר על הדת אז החיוב יהרג ואל יעבור על כל המצות ואפילו על ערקתא דמסאני, ופרש"י שאין כאן מצוה אלא מנהג בעלמא וצד יהדות ודרך ישראל להיות צנועים בכך, אפילו הכי מחוייבין למסנ"פ על זה, וע"כ אע"פ דבעלמא הותרה טומאה בציבור, מ"מ הכא בנס חנוכה כיון שהתכוונו היוונים לטמא ולהחטיא את ישראל ולהעביר על הדת אפשר דלא הותרה הטומאה, והוא ביהרג ואל יעבור שלא לעשות כרצון העכו"ם שגזרו על כך, וגם אפילו את"ל שמצד עצם ההלכה אולי דיש לחקור אם צריכין לבטל מצות הדלקת המנורה בשביל כך ושמה גם ככה"ג הותרה בציבור, אבל עכ"פ לענין הדורי אטורה בוודאי דמחוייבין להתגבר בכל כוחותיה אפילו במסנ"פ להדורי אטורה, דכשהללו מתכוונין להעביר על הדת ולהכניס טומאה בישראל מחוייבין למסנ"פ אפילו על טומאה שהותרה, דלפירש"י גם ערקתא דמסאני אין בו איסור אלא משום מנהג בעלמא כנ"ל, דמ"מ כשמתכוון העכו"ם להעביר על הדת צריכין למסנ"פ אפילו על מה שאינו אסור, וצריך להתאמץ בכל כוחותיו להדורי אטורה, וע"כ עשה להם הקב"ה נס להצילם מטומאה אע"פ שהותרה, והכל ה' בזכותן של הכהנים שהיו צדיקים וצדיקים ומסרו נפשם אפילו על טומאה שהותרה והמשיכו עיי"ז את הנס. (עיין מזה לעיל אות ה'ו).

ועפ"י"ז אפשר לתרץ מה שהקשו התוספות והר"ן עמ"ש בברייתא בגמרא דכשנכנסו היוונים להיכל טמאו כל השמנים, וכשגברה מלכות בית חשמונאים ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כה"ג וכו' ולכאורה הלא העכו"ם מטמאין בהיסטומ"ל שלא הסיטוהו, והר"ן תירץ שהי' להם ראייה לפי שאם הסיטוהו היו שוברין אותו לראות אם יש בו הוא או מרגליות וכו' אלא ודאי לא מצאוהו ולא ראוהו כלל עכ"ד. ולכאורה עדיין אין זה ראייה כ"כ שהרי לא מציינו שישברו כלים, שהרי לא בקשו אבנים טובים ומרגליות כי אם להכשיל ולהכניס טומאה בעבודת ביהמ"ק כנ"ל, והראיה שלא עשו כן בעשר שמנים שבהיכל שלא שברו אותם אלא טמאו אותם דוקא, וא"כ עדיין איכא למיחש שמא הסיטוהו כדי להכשילם בשמן טמא.

אמנם אפ"ל שהי' להם ראייה ברורה על כך שלא הסיטוהו ולא נטמא השמן בשום אופן, דכיון שראו שנכנס בו הברכה וניתוסף בדרך נס מזה ידעו בוודאי דלאו טמא הוא, דלא ינס הקב"ה נס לשלוח ברכה לאפושי טומאה בביהמ"ק ח"ו, וגם חוץ מזה לא עביד קב"ה ניסא למנא, ואלמלי נטמא לא ה' צורך שיתרבה בדרך נס דשמן טמא ה' להם די והותר, וע"כ נמעשה להם נס שיתרבה ידעו מזה דטהור הוא. והנה כבר נתבאר בדברינו לעיל בכמה אנפין דמיד ביום ראשון לאחר שחלקו השמן שבפך לחלקים כתי' הב"י, או לאחר שלקחו ממנו כדי להדליק הנר מערבי בשמן טהור, מיד נעשה נס וטרם הערכת והדלקת המנורה נתרבה השמן הטהור שבפך או במנורה כדי שיוכלו לקיים המצוה כתיקונה כמ"ש דו"ל תן לה כדי מדתה שתהא דולקת מערב עד בוקר, (עיין לעיל אות י"ט ואת כ"ו כ"ח), וא"כ מאז ידעו בבירור שהשמן טהור הוא דאל"כ לא ה' אפשר להיות בו נס, וע"ד שהבאתי בקונטרס עה"ג ועל התמורה (סימן י"א) מדברי הרמב"ן והריב"ש והרשב"א ז"ל עה"כ ויפדו העם את יהונתן ולא מת, כי בעבור שאירע נס על ידו ידעו כי בשוגג עשה, דאילו ה' עובר על החרם במזיד לא אפשר שייעשה נס על ידו, דאין הקב"ה עושה נס ע"י הרשעים המזידיים יעיי"ש. וכמו"כ ה' ראי' ועדות שלא נטמא השמן מדנעשה בו נס ונכנסה בו הברכה ודאי דטהור הוא.

אמנם לכאורה הנה בירור זה שנעשה להם נס עדיין אינו בירור גמור כ"כ, ואכתי ה' מקום לפקפק בנס זה מהיכן מקור מוצאו, שהרי כבר למדנו שישנם נסים הבאים גם מצד הסט"א רח"ל, והאמנם דודאי לא עביד קב"ה ניסא למנא ומה גם לאפושי טומאה בביהמ"ק כנ"ל, אבל אכתי יש מקום לחשוש שמא ה' נס זה ע"י כוחות הטומאה ומעשה כשפים של היוונים, דהם שפיר עושים נס גם כדי לאפושי טומאה, והם עשו הנס בשמן טמא כדי לערב טומאה ח"ו בעבודת בית אלקינו ולהכשיל, כתב ישראל ולשלוט עליהם בכוחותיהם, וכתב הרמב"ן ז"ל (בס"פ נח) דע"כ לא סיפרה תורה הנס שנעשה לאע"ה באור כשדים כמו שסיפרה שאר הנסיונות והנסים שנעשו לאבות הקדושים, ולא נזכר אלא ברמז אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים, לפי שהי' אור"ה חושבים שהוא מעשה כשפים ע"כ לא ה' תועלת לקבועו הווא, ואדרבה לא הי' מעליותא לספר ממנו כי עיי"ז יתחזקו ידי עובדי כשפים שיתלו אותו בכוחות הטומאה שלהם יעיי"ש. וא"כ כמו"כ קשה על קביעת הי"ט דימי חנוכה דכיון שעדיין יש מקום לתלות הנס בכשפים וכוחות הטומאה ח"ו, א"כ מה מקום לקבועו ליו"ט ולספר הנס ולפרסמו. ואפשר דמה"ט אמרו"ל שם בגמ' הנ"ל דלשנה אחרת קבעום ועשאו יו"ט בהלל והודאה, ולמה המתינו עד לשנה האחרת ולא קבעום מיד באותה שנה, אלא דמתחילה חששו שמה יתלוהו כמעשה כשפים, ואלמלי כן אין תועלת ואין חפץ בכל הנס, ויותר טוב שלא לפרסמו ולא לקבוע עליו יו"ט, מכיון שיש לתלותם שהם מכוחות הטומאה ראוי שלא יזכרו ולא יפקדו כדי שלא

ליתן להם חיזוק ע"י פרסומי נסים שלהם, ולזה המתינו על לשנה אחרת וכשראו שנתאמת הנס ומאמינים בו שהוא מהקב"ה אך אז קבעו עליו את ה"י"ט בהלל והודאה.

ואפשר שנתברר להם אמיתיות הנס שהוא מהקב"ה, עפ"י הרמב"ם ז"ל הנ"ל (בפ"ז ופ"ח מה' יסוה"ת) בענין האמנת הנביא, דמתנאי הנביא אמת שיהי' חכם גדול בחכמת התורה וגבור במדותיו, ולא יהא יצרו מתגבר עליו בשום דבר בעולם, אלא הוא מתגבר בדעתו על יצרו תמיד וכו', ולא כל העושה אות ומופת מאמינים לו שהוא נביא, אלא אדם שהיניו יודעים בו מתחילתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו שנתעלה בהן על בני גילו, והיה מתהלך בדרכי הנבואה בקדושה ובפרישותה, ואח"כ בא ועשה אות ומופת ואמר שהאל' שלחו מצוה לשמוע ממנו וכו', הואיל ואדם גדול וחכם וראוי לנבואה הוא מעמידים אותו על חזקתו וכו', ובדברים האלה וכיו"ב נאמר הנסותרות לה"א וגו' ונאמר כי הם האדם יראה לעינים וה' יראה מלבב, ולהלן שם בפ"ח כתב על דגם משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות

שעשה, שהאמין על פי האותות יש בלבן דופי שאפשר שיעשה האוח בלט וכשוף וכו' ובמה האמינו בו ישראל במעמד הר סיני וכו' יע"י"ש.

עכ"פ מבואר דעל נסים לבד אין לסמוך אא"כ רואין שראוי לכך גם מצד מעשיו שכולם יעידון ויגידו שהוא מצד הקדושה. ומעתה כמו"כ בנס דחנוכה, נס הנרות לבד לכאורה עדיין לא הי' מספיק להעיד שהנס מצד הקדושה ושהשמן הוא טהור, דשמא ח"ו דברים בגו וגם הי' מצד הסט"א, אבל כיון שהי' הנס ע"י הכהנים הקדושים החשמונאים שהיו צדיקים וקדושים מוחזקים בקדושתם וצדקתם ומסרו נפשם על התורה, הנה החזקת צדקתם בצירוף נס השמן העידו שהשמן טהור הוא ושהנס הי' מצד הקדושה, ועי"כ היו יכולין לקבוע ל"י"ט כל השמונה ימים, הן הנס שהי' ביום ראשון שנתמלא השמן לפני ההערכה והן ניסי שאר הימים, דכיון שהי' ע"י הכהנים הרי זה בירור שהכל הי' מצד הקדושה, וז"ש הנרות הללו אנו מדליקין על הנסים וכו' ועל המלחמות שעשית לאבותינו ע"י כהנין הקדושים, דלפי

כ"א כסלו

מה שהגיהו בכאן (בדפוס זה) בטבת לא ידעתי מנין להם עכ"ל. ודבריו צ"ע דאמאי לא כתב דמירי בהאי דהכא והכא מבואר להדיא דהיה בכ"א כסלו. ועוד דאיהו גופיה בסידור עמודי שמים (חודש כסלו אות יז) נקט ליה בכ"א כסלו עי"ש:

וכמובא בספרי רבוה"ק זיע"א ורביה"ק מביאו כמה וכמה פעמים על על הפסוק ושאתם מים בששון ממעיני השועה שלפעמים זקוקים לישועה והזור אינו ראוי לכך, ולכך עשה כבר הקב"ה ברוב רחמי וחסדיו נס באותו היום ובאותו זמן ועת כדי שישיה מעיני הישועה לדורות הבאים, וכל מי שיש לו מח בקדקדו יודע זאת היטב כי לא היינו זכאים לנס הגדול שישאר קרבנו מרן רביה"ק זיע"א בדו השפל הזה עד שהעידו עליו צדיקי הדורות הקודמים שגם בזמנם הוא היה חידוש.

ובספה"ק מנחת יצחק על התורה בפרשתינו מובא. ליכא מידי דלא רמיא באורייתא, דהנה ראשי תיבות של ויותר יעקב לבדו ו'יאבק איש עמו, הם אותיות שמו הק' יואל, שבהמלחמה נגד מפירי התורה ה' רבינו הק' יחיד בדורו וכו', ולעומת זה גם בהבטחה שהבטיח הקב"ה ליעקב אבינו על נצחון של עשו כתיב (וישלח ל"ג כ) ו'יקרא ל'ו אל' אלקי ישראל, ודרשו רז"ל שהקב"ה קראו ליעקב אל, נרמז בראשי תיבות השם יואל, ושם אלקי באמצע, לרמז כי האלוקים עמו בכל אשר הוא עושה.

ואכן רביה"ק לא פסח מהלזכיר את דברי הנזר הקודש הידועים על המדרש רבה עה"פ כה אמר ד' אל בית יעקב אשר פדה אברהם, יעקב פדה את אברהם, לא ניצול אברהם אלא בזכותו של יעקב. וביאר הנזה"ק כי אברהם אע"ה כשהושלך לכבשן האש היה טוב לו להיות נשרף כליל על קדושת שמו יתברך, כי זהו השלימות הגמור והאושר האמיתי לאתוקדא על מזבח קדושתו שמו ית', אלא שהוכרח אברהם אע"ה להנצל בעבור משך הזרע הטהור העתיד לצאת ממנו, שממנו נשתלשל י"ב שבטי קה, ומתקן נבנה ונתבונן כלל ישראל, וא"כ ככל הצלתו של אאע"ה היתה בזכותו של יעקב שממנו נשתלשלו שבטי קה, ובעבור כן ניצול אברהם להוליד תולדות ולהמשיך את שלשלת הקודש אשר משם רועה אבן ישראל. וכה דבר רביה"ק בענותנותו, הנה אנחנו מצד עצמנו לא היינו ראויים להנצל, וטוב היה לנו להעקד ולהשרף על קידוש השם הנכבד והנורא כאשר קידשו את ה' לשן מאות רבוא אחינו הקדושים ה' ינקום דמם. ועכשיו שניצלנו, עלינו לעשות חשבון עם נפשנו כי משמים הטילו עלינו שליחות, לחזור ולבנות הנהרסות ולקומם את בית ישראל השבור וההרוס. ושליחות זו מוטלת עלינו, והיא חובתינו, ועלינו לדעת ולהכיר שבעבורה ניצלנו, ולא נסיח דעת מחובתינו התמידית להציל ולהציל, לבנות ולנטוע, להקים מוסדות תורה וחינוך ע"ד ישראל סבא, שיהיה המשך לחינוך על טהרת הקודש, שיהיה המשך לדרך אבותינו, עכלה"ק.

והנה ביום הזה נשפע שפע רב לכל המתקשרים בקשר עלאה עם רביה"ק בשמי מעל ודבוק בספריו הק' ומודה להקב"ה על אשר הציל את רביה"ק מתחת יד צפוני הרשעים וכה דבר משה מרן הגאב"ד זיע"א בעת יום ההצלה וזת"ל"ק והנה לענייננו שנתאספנו לזכר נס ההצלה של רבינו הק' זללה"ה, אפשר לומר גם כן ענין זה, שכל העניינים והפעולות שנסתבבו אז שעל ידם ניצול רבינו הק' מגיא ההריגה, לא היו ח"ו בדרך מקרית, אלא הכל היה השגחה עליונה משמים כדי שעל ידי זה ינצל רבינו הק', וכל הדברים שהיו אז לא היו אלא כדי שרבינו הק' ישאר לפליטה, כדי שיציל את הדור כולו, וההשגחה העליונה סיבבה אז את כלה עניינים בעבור הצלת כלל ישראל כולו.

וחשבתי שההשגחה העליונה סיבבה שנס ההצלה של רבינו יהא סמוך ונראה לנס חנוכה, דהנה איתא בגמ' (שבת כ"א ע"ב) כשנכנסו יוונים להיכל טמאו את כל השמנים וכו' ולא מצאו אלא פך אחד של שמן וכו' והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו

יומא הגדול של כ"א כסלו יום הצלת מרן רביה"ק זיע"א מצפוני הנאצים ימ"ש לא עוד יום שניצל יחיד, אלא באותו יום ניצלו כל כלל ישראל מתחת צפוני הציונים הרשעים המתאמרים לכלות את כרם בית ישראל בפרך זה בפרך וזה בפרך ושניהם שוין למטרה לכלות את כרם בית ישראל ולהיות ככל הגוים ה"י, ובאותו היום ניצל רביה"ק זיע"א ובוזה זכה והציל את כלל ישראל כמו שאמר פעם רביה"ק זיע"א, ביום ההצלה ופי' בזה המדרש על קטונתי מכל החסדים ואמר יעקב אע"ה כדאי אני, ומסביר שם בתו"ד (ונכון לעיין בכל התורה כולה) שיע"ה"א אמר על עצמו מגודל ענותנותו שלולא יגרום החטא ובגלל שאני שפל בעיני אני כדאי להנצל על אף שקטונתי מכל החסדים, וסיים מרן רביה"ק זיע"א, גם אני כהיום זכיתי להנצל מצפוני הרשעים לא בזכותי כי אין לי, אלא בגלל שאין לי ובגלל שאלחם לכבוד שמו יתב' ויתע' בגלל זה לד אני כדאי.

ואכן רואים אנו כבר שבזמן חז"ל היה כבר הנס הגדול ביום כ"א כסלו ועיין במגילת תענית שאז נכתו הכותיים וקבעוהו ליום טוב.

וכן מובא שם: בעשרים וחד ביה יום הר גריזים דלא למספד. יום שבקשו הכותיים את בית אלהים וחרו מאלכסנדרוס מוקדון להחריבו ואמרו לו מכור לנו חמשת כורים ארץ בהר המוריה ונתנה להם ובאו והודיעו את שמעון הצדיק, מה עשה לבש בגדי כהונה ונתעטף בגדי כהונה ויקירי ירושלים עמו ואלף בולייטין מכוסין בלבנים ופרחי כהונה מקישין בכלי שרת ואבוקות של אור דולקות לפניהם כל הלילה כולה הללו מהלכין מצד זה והללו מהלכין מצד זה אמר להם מי הללו אמרו לו המסורות, הללו היהודים שמרדו בך כיון שהגיעו לאנטיפרס זרחה להם חמה הגיעו למשמר הראשון נפגעו זה בזה אמרו להם מי אתם אמרו להם אנו אנשי ירושלים ובאנו להקביל פני המלך כיון שראה אלכסנדרוס מוקדון את שמעון הצדיק ירד ממרכבתו השתחוה לו אמרו לו מלך גדול כמותן ישתחוה ליהודי זה אמר להם דיוקנן של זה אני רואה כשאני יורד במלחמה ונוצח אמר להם למה באתם אמרו לו מקום שאנחנו מתפללים עליך ועל מלכותך שלא תחרב יתעון הללו ותתנו להם. אמר להם ומי הם הללו אמרו לו הללו הכותיים שעומדין לפניך אמרו להם הרי הם מסורין בידכם מה עשו להם נקבום בעקביהם ותלאום בזבני סוסיהם והיו משרדין אותם על הקוצים ועל הברקנים עד שהגיעו להר גריזים חרשוהו וזרעוהו כרשינין כדרך שבקשו לעשות לבית אלהינו ובאותו היום שעשו לו בן עשאוהו יום טוב:

וביאר הגר"י עמדין בהגהות הש"ס בעשרים וחד ביה. [בגמ' יומא דף סט. הגירס' בעשרים וחמש וכתב מהריעב"ץ שם וז"ל] עיין ריש תמיד (כז:): שם הגירסא בעשרים ואחד, מראה שהגירס' שבכאן היא עיקר, ולפי שהיה כתוב בר"ת כ"ה נתחלפה למעתיק אות ה' באות א' שקרובים הם בצורה, וכמ"ש במגילת תענית פ"ג שבכ"ה בסיון אירע נס לביהמ"ק נגד הכותים לפני אלכסנדר, אע"פ ששם נשתנה הסיפור ממה שהוא בכאן, מ"מ נשמע לי שלרבר אחד נתכוננו, אכן בדפוס התלמוד החדש של (פפד"מ) הגיהו כאן והציגו בטבת במקום סיון שבמגילת תענית לא אדע מנין להם זה. (הגהות הש"ס יומא דף ס"ט א):

וכן הוא שם בביאורים בעשרים וחד ביה יום הר גריזים. ובגמ' יומא (דף ס"ט א') איתא בעשרים וחמשה [בטבת] יום הר גריזים דלא למספד. אמנם בכפתור ופרח (פ"ה) נראה דבגמ' לפניו היתה הגירס' כדחכא וז"ל ומסכת יומא ריש פרק בא לו בעשרים ואחד בכסלו יום הר גריזים דלא למספד עכ"ל, וכן במס' תמיד (דף כ"ז): הגירס' בכ"א בו יום הר גריזים. ובהגהות הריעב"ץ (שם) יומא (דף כ"ז) נ"ב ריש תמיד ושם הנוסחא בעשרים ואחד ונראה שהגירס' שבכאן היא עיקר ולפי שהיה כתוב בר"ת כ"ה נתחלפה למעתיק אות ה' באות א' וכ"מ במגילת תענית פ"ג שבכ"ה סיון אירע נס לביהמ"ק נגד הכותים לפני אלכסנדר מוקדון אע"פ ששם נשתנה הסיפור מ"מ משמע לי דלד"א נתכוננו אך

ימים טובים בהלל והודאה, ע"כ. ולכאורה צ"ב, למה דוקא לשנה אחרת קבעום, ולמה לא עשאוים ימים טובים תיכף ומיד.

אמנם תירצו בספרים הקדושים כי באמת אם באנו לספר הניסים ונפלאות שהשי"ת עושה עם כל אחד ואחד בכל עת ובכל שעה ובכל רגע, ולא היינו מספיקים לספר אף אפס קצת מהם, ולא על כל הניסים שיש לעמו קבעו החכמים יו"ט, אלא אך ורק ניסים כאלו אשר ראו חכמי הדור אשר זכרון התעוררות השנה והישועה שהיתה אז לישראל נתעורר מחדש בכל שנה ושנה, וכאשר ראו חכמי הדור שהניסים ונפלאות שנעשו אז לישראל מתעוררים מחדש, אז קבעו יו"ט על נס זה, וע"כ דייק הגמ' לומר שדייקא לשנה אחרת כאשר ראו החכמים שזכרון נס חנוכה התעורר מחדש משמים אזי קבעו אותם ימים טובים בהלל ובהודאה.

וכבר אמרתי לפרש בזה הכתוב בתהלים (ס' ו') נתת ליראין נס להתנוסס מפני קושט סלה. היינו נתת ליראין נס כזה, אשר הוא להתנוסס, שהוא מתנוסס ומתעורר מחדש בכל שנה ושנה, שהניסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו מתעוררים בהתעוררות חדש בכל שנה ושנה, שכאז כן עתה יושפע עלינו כל טוב.

והנה מי הוא אשר יוכל לספר בגדולתו של רבינו הק' זללה"ה, הלא תהילתו מי ילל, ונס הצלה של רבינו הק' לא היתה הצלה לו לעצמו אלא הצלת כל העולם כולו, והצלתו היתה גם הצלה להתורה הק', כי מי יודע באיזה מצב היינו עומדים עתה אלמלא ניצול רבינו הק' מגיא ההריגה, ובעבור כן אפשר לומר שדייקא סיבבה ההשגחה שיהא נס

ההצלה סמוך ונראה לנס חנוכה, כדי לרמוז הדמיון שביניהם, שכמו בנס חנוכה קבעום חכמי הדור ימים טובים בעבור שראו שנתעוררו הניסים שנעשו אז מחדש, כמו כן לענינו נתעורר נס ההצלה מחדש בכל שנה ושנה שנשפע עלינו בכל שנה מאותה התעוררות הישועה שהיתה אז בעת שניצל רבינו הק' מגיא ההריגה.

וכעת הוא הזמן שנוכל לפעול כל מיני ישועות, שיושע כל אחד במה שהוא צריך להיושע, ושלא נדחה את הק"ח ח"ו רק נקרבו, וזה על ידי שנלך בדרכו של רבינו הק' שלא ליהנות ממקורות זרים, ורבינו הק' אמר על זה, שבעת ביאת משיח צדקינו יחיה משיח באצבע ויאמר אלו הם היהודים אשר קרבו את קץ ביאתי, ואוי להם על אלו אשר יחיה עליהם משיח ויאמר אלו הם אשר רחוקו את ביאתי שבעבורם לא באתי עד הנה.

והשי"ת יעזור שניושע בכל הענינים שצריך כל אחד להיושע על ידי החזקת תלמוד תורה, כי הרי התורה הקדושה מעלתה גדולה מהכל, הן הצריכים להיושע בבריאות הגוף, ולא יתיאשו ח"ו, והן אלו הצריכים לשפע ברכה והצלחה, שנוכל לשלם כל החובות, ושיהא כעת פקידה שיפקדו הצריכים להיושע בבנים, ושיהא כבר קץ שם לחושך (לשון המדרש בפרשתינו), ושיהא כבר נתת ליראין נס להתנוסס וניפוך בדבר ישועה ורחמים, ונוכה להיושע עוד בשנה הזאת, ונוכח לקרב הישועה האמיתית והגאולה השלימה שאנו מחכים ומצפים עליה בכל רגע ורגע, ואז יהא הישועה האמיתית לכלל ישראל, וניושע בגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ימי חנוכה

כחשבון ד"ם, והכוונה שהזהיר בהם ינעל מדם ושישוב ה' מחרון אפו ויעמוד מכסא דין לכסא רחמים וכו'. אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבינו יצחק כפי נהור בנו של הרשב"א ז"ל. (קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, מתוך כתב יד ישן, מובא בס' הזכרון להפחד יצחק)

אם שמור תשמרון ס"ת מנ"ה, כי על ידי נרות חנוכה זוכה האדם לשמירה. עיין במדרש רבה פרשת ראה על פסוק הזה [ו"ל: ד"א כי אם שמור תשמרון] אמר בר קפרא, הנפש והתורה נמשלה בנה, הנפש דכתיב (משלי כ) נר ה' נשמת אדם, והתורה דכתיב (שם ו') כי נר מצוה ותורה אור, אמר הקב"ה לאדם הזה, נרי בידך ונרך בידך, גרי בידך זו התורה ונרך בידך זו הנפש, אם שמרת את נרי אני משמר את נרך ואם כבית את נרי אני מכבה את נרך, מנין דכתיב רק השמר לך ושמר נפשך מאד, הרי כי אם שמור תשמרו. (חסד לאברהם לחנוכה)

פעם אחת נכנס חסיד אחד להרה"ק המהרש"ב מליובאוויטש זי"ע אחר חג השבועות, אמר לו הרשב"ב הרי הנך סוחר בעצי יער, לפעמים מוכרח אתה לשובת כמה ימים רצופות ביער, ובכן אני מציע לך, כשיגיע ימי חנוכה אל תשכח לקחת נרות עמך, ותראה שיהיו נרות גדולות, וברכו לשלום. החסיד יצא מהחדר מלא התפעלות, הלא ימי קיץ עכשיו, ומה להרבי עם נרות חנוכה, אבל חסיד מאמין ברבו, קיבל את דברי רבו. בימי חנוכה הבא נזדמן לו לנסוע ליער עקב מסחרו, וזכר מדברי רבו, הכנים לתוך תרמילי נרות חנוכה גדולות כצינור רבו, ויצא לדרך. בעת ערב התנפלו עליו לפתע שוודים, ושוודו לו כל רכושו שהי' סכום כסף גדול מאד, ואמרו לו שייכך עצמו למיתה. הוא התחיל לבקש על נפשו מהם, כי נתן להם כל ממונו ושיניחו לו לחיות, אבל הם אמרו לו שהם מפחדים שמא ילך להלשין עליהם, הלך הם הולכים להרוג אותו. כשראה שכלתה אליו הרעה, ביקש מהם שיתנו לו בקשה האחרונה שנהוג לתת, ונתנו לו. אצל ביקש מהם ואמר להם, שיהיו ויהיו יהודים והיום הוא חנוכה אצל היהודים ומדליקים נרות, שיניחו לו להדליק נרות חנוכה, ונתנו לו רשות, עמד החסיד והדליק את הנרות בלב נשבר. באותו זמן נכנס ליער הפריץ של היער עם משרתיו וחיייליו, ולפתע ראה מרחוק את הנרות דולקות, ולא מצא הדבר חן בעיניו. אמר למשרתיו לילך לשם לראות מה פשר הנרות, והלכו לשם ומצאו את השוודים שמכניסם עצמם להרוג את היהודי, ותפסו את השוודים ושחררו את היהודי, וכן ניצל החסיד ע"י ראיית רבו למרחוק. (תורת שלום)

מפלה לרשעים בזכות מצות נר חנוכה

נרות, עכ"ד. ובבן איש חי (שנה ראשונה, הלכות חנוכה, אות א) כתב וז"ל, אע"ג דבנרות שבת נוסח הברכה הוא להדליק נר של שבת, בנרות של חנוכה מברכין להדליק נר חנוכה, ואין אומרים של, כדי שייכון המברך בראשי תיבות נח"ל, שהוא שם קדוש הרמוז בראשי תיבות נוצר חסד לאלפים וכו', עכ"ד. ובשדי חמד (מערכת חנוכה, אות כ) כתב וז"ל, בנוסח הברכה אם לומר להדליק נר חנוכה או נר של חנוכה, הנה הרב חון עשיר בסוף פרק הכונס, אמאי דתנן ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור, כתב בנר של חנוכה לא קתני, אלא בנר חנוכה, שמעת מינה דחכי גרסינן בש"ס בברכת נר חנוכה, לאפוקי ממאן דגרסי ואמרי נר של חנוכה בברכתה וכו', עכ"ד. ובלקוטי מאיר (דף פ"ג ע"ג) כתב וז"ל, להדליק נר חנוכה ולא של חנוכה, וכן כתב בנחורא שלום בשם האריז"ל וכן נדפס בסידור האריז"ל, וכן אמר אדמו"ר הה"צ הגה"ק מסיגעט זצוקלה"ה, עכ"ד. וכן הוא הנוסח בסידור היעבי"ץ [המקורין]

² כן הוא בסידור היעבי"ץ [המקורין], בסידור שלי"ה, ובסידור כתר נהורא בארדיטשוב.

³ בלקט יושר (דף קל"א) כתב וז"ל, ואמר בקדוש בברכה דשהחיינו לזמן בפתח, עכ"ד. ובשו"ת אקים את יצחק (סימן מ"ח) כתב וז"ל, ומנהיגו לומר לזמן הזה, הלמ"ד פתח, עכ"ד. וכן הוא בסידור היעבי"ץ [המקורין].

מה הוא נוסח הברכות שאומרים בליל חנוכה בהלכה

במ"א ס' תרעו מביא שם וז"ל"ק שלחנוכה תיבה אחת (רש"ל) ועיין הטעם בשל"ה וכו"כ מט"מ. בזמן הזה ולא בזמן. לזמן הזה למ"ד בחיר"ק [רש"ל מט"מ]. ובמ"א שם באשל אברהם וז"ל"ק של חנוכה. עמ"א. שלחנוכה תיבה אחת לא של חנוכה ב' תיבות והטעם בשל"ה במס' תמיד דף רמ"ט ע"ב נר של שבת לצורכו להאיר וגם לשבת משא"כ נ"ח רק לחנוכה לפרסומי ניסא יע"ש היינו דאסור לשמש לאורה רק נר אשר שייך לחנוכה ובפר"ח גורס נ"ח לא של וכו"מ המחבר והיינו ג"כ של שבת שייך לו ולשבת משא"כ זה שייך רק לזכרון הנס זמר למקדש שחנכו המנורה ולא של חנוכה יומי חנוכה דהאידיא ומ"מ העולם נוהגין של חנוכה ב' תיבות כמו להדליק נר של שבת. בימים ההם בזמן הזה לא ובזמן בוי"ו. שהחיינו לזמן הזה הלמ"ד בחיר"ק ועיין בסידור תפלה המדקדק הגדול הרב מהר"ר שלמה זלמן הענא ז"ל ואין כעת ת"י. וכן במשנ"ב שם וז"ל, בסק"א להדליק נר חנוכה - בגמרא וכל הפוסקים ויתא נר של חנוכה וכו"כ מהרש"ל אך שכתב שיאמר שלחנוכה במילה אחת ולא של חנוכה שתי מילות. והעולם אין נוהגין להקפיד בזה [פמ"ג]. בזמן הזה ולא ובזמן. והגיענו לזמן הזה הלמ"ד בחיר"ק ולא בפת"ח.

הנוסח שאנו אומרים כי כן נהגו רבוה"ק זיע"א וכן מובא בזמירות עטרת היושע על חנוכה "להדליק נר חנוכה". "בזמן הזה" - בחיר"ק תחת הבי"ת. וברכת שהחיינו "לזמן הזה" - בפתח תחת הלמ"ד.³

המשכת רחמים על כלל ישראל

וזהו שאמרו בגמ' במצוה זו והמהדרין נר לכל אחד ואחד מה שלא מצינו כן בשום מצוה, כל זה בעבור שגם בזמן ההוא עשו מסירות נפש במה שלא היו מחויבים, ופעלו גם לדורות הבאים במעשיהם הטובים שעל ידי הדלקת הנרות יש בכח להמשיך רחמים על כל איש ישראל, וזהו שרמזו בדבריהם נר לכל אחד להמשיך יחוד וכו' מספר נר לכל אח"כ עולה י"ג, רומז ל"ג מכילין דרחמי. (אמרי יוסף דרושים דחנוכה דרוש יד)

ע"י נרות חנוכה זוכה לשמירה

הזהיר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות (מ"ה) [מ"ד] פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה, ושמנה פתילות של חול לשמנה לילות - אחד בכל לילה. וכשתצרוף חשבון הפתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד

¹ בשו"ע (סימן תרע"ו סעיף א), המדליק בליל ראשון מברך שלש ברכות, להדליק נר חנוכה וכו', עכ"ד. ובשער הכוונות (דרושי חנוכה, דרוש א) כתב וז"ל, והנה בברכה הא' שהיא 'להדליק נר חנוכה' וכו', תכוין כי ראשי תיבות להדליק נר חנוכה הוא שם קדוש הנקרא נחל היוצא מראשי תיבות נוצר חסד לאלפים כנועד, עכ"ד. ובפרי חדש (סימן תרע"ו סעיף א) כתב וז"ל, להדליק נר חנוכה, כן הוא עיקר הנוסחא המדוקדקת, ונוסחת השי"ת והרי"ף והר"מ במו"ל שכתב בהם להדליק נר של חנוכה אינה עיקר, עכ"ד. ובשו"ת הלכות קטנות (חלק א' סימן ג) כתב וז"ל, שמעתי שיותר טוב לברך להדליק נר חנוכה ולא של, על פי הסוד, נח"ל, עכ"ד. ובברכי יוסף (סימן תרע"ו סעיף א) כתב וז"ל, להדליק נר חנוכה וכו', כן מהנהגו, וכן הוא נוסח רבינו האריז"ל זצ"ל. אבל בליל שבת נוסח הברכה להדליק נר של שבת. והטעם, כי נר חנוכה אסור להשתמש לאורה, ולזה אומר נר חנוכה, להורות כי הנר אינו כי אם למצות חנוכה. משא"כ נר שבת, חנוכה נר שאנו משתמשים בו ונרו יאיר לתועלתנו, וזה הנר המאיר הוא של שבת, עכ"ד. [ובשערי תשובה וכו', כן מהנהגו, וכן הוא נוסח רבינו האריז"ל, והוא טעות סופר, וצריך לומר "ברכי יוסף"]. ובמעשה רב להגר"א (סימן רל"ט) כתב וז"ל, נוסח הברכה להדליק נר חנוכה, עכ"ד. וברוח חיים (סימן תרע"ו סעיף ג) כתב וז"ל, יכוין בברכה א' לייג מדות של רחמים וכו', וזה נמי סניף יותר שלא להוסיף לומר של, כי מוסף על המספר, עכ"ד. ובפיה ללב (חלק ב' סימן א) הביא זה כתב וז"ל, להדליק נר חנוכה וכו', וכן שפתי צדיק יראו מכריע הוא הוא הקדוש הרב קדושת לוי (לחנוכה, ד"ה בחנוכה אנו וכו', שכתב וכו', ראשי תיבות דברכת להדליק נר חנוכה [בגמטריא] פ"ח, רמז לפ"ח

לחכמה. וכל הנסים ונפלאות שנעשים בעולם, הכל נעשה בחכמה כידוע פלאות חכמה, ודי למבין. ונמחקים הגבורות בשרשן, שלא יהיה שליטה לחיצונים כלל רק חסדים ורחמים יתגלה עלינו. (מאור ושמש, תולדות)

ונראה, דאיתא בכתבי האר"י ד"ל כוונה על הדלקת נר חנוכה, ובקצרה היא להדליק נר חנוכה ראשי תיבות נח"ל והוא ראשי תיבות נצח חסד לאלפים (שמות לד ז) שהוא מלא עילאה, כידוע שיש מזל עליון ומזל תחתון, ויכוין למשוך ממזלא עילאה לכנסת ישראל - אור ושפע וכל מיני השפעות טובות. (מאור ושמש, מקץ)

ודבר [הרה"ק ר"א מקרלין ז"ע] בתוכחת מוסר בענין נר חנוכה שיוכל לתקן את כל הדברים ולהמשיך כל ההשפעות והברכות וההמתקות, אך לא לזה צריך להיות כונתו רק לתקן כל אחד את עצמו. (בית אהרן)

בשם רבינו מהרצ"ה מזידיטשוב ז"ע שחנכה נקרא רגל הילדים, להורות כי ימים אלו מסוגלים לחינוך הבנים. (נחלת יעקב)

זהויר בנרות חנוכה צריך להקדים שני ימים קודם לתקן הנרות ולהזמין שמן זית להדלקה, ולהעלות (מ"ה) נמ"ד פתילות, ל"ו פתילות לנרות מצוה, ושמנה פתילות של חול לשמנה לילות - אחד בכל לילה - וכשתצרך חשבון השמנה פתילות עם הל"ו נרות יעלו מ"ד כחל שבסוד ד"ס, והכוונה שהזהיר בהם יצול מדם ושישוב ה' מחורן אפו ויעמוד מוכן דין לכסא רחמים וכו'. אלו הן דברי אליהו זכור לטוב שמסר לרבנו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד ז"ל. (קונטרס סוד הדלקת נרות חנוכה, מתוך כתב יד ישי, מובא בס' הזכרון להפחד יצחק)

ע"ז מצות נר חנוכה נשפע שפע רב

אמרו ז"ל [ב"ק ע"ב] הניח נרו מבחוץ רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור. הנה האומות העולם שהם נקראים חוץ להקדושה, עושים חנויות עם מסחרים ומקפחים פרנסת ישראל ר"ל, רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור, היינו, על ידי נר חנוכה פוטרין אותם שלא תהיה להם תקומה. וזהו סוד גמל טעון פשתן [עיין בבראשית רבה פרשה פד אות ה]. רומז על אומות העולם שמקפחין פרנסת ישראל. ניצוץ אחד יוצא, רומז על ניצוץ של נר חנוכה, יוצא ומכלה אותם: (עטרת ישועה)

פרנסה טובה

כי למחיה שלחני אלקים לפניכם. י"ל ע"ד הרמז על פי מה שכתבנו במקום אחר ד"ל נרות חנוכה מסוגלים לפרנסה טובה, ע"ד כי באור פנין [המרמז על אור הנרות] נתת לנו תורת חיים ואהבת חסד וצדקה וברכה ורחמים וחיים ושלוש וכל טוב. ורמז על זה, דראשי תיבות של ע"מך ישראל צ"ריכין פרנסה הוא בגימטריא נ"ר. וי"ל דזה מרומז בפסוק הנ"ל כי למחיה שלחני ר"ת ליהדליק נר חנוכה שמונה ימים. (ערוגת הבושם)

למה לא קבעו משתה ושמחה בימי חנוכה

ובדרשות חת"ס ח"א [דף פה ע"ג] כתב, הנה יעקב אבינו ע"ה נולד ומת ביום א' דסוכות, [ומצויני שם המקור, בסדר הדורות ב"א רנה. וזה אינו, דבסדר הדורות שם הביא דברי הציוני שנקבר ביום א' דסוכות, ולא שמת באותו יום]. ונ"ל משו"ה לא קבעו ימי חנוכה לששון ושמחה רק להודות ולהלל, לפי שביום כ"ה כסליו שלמו שבעים ימי אבל וחגיגה של יעקב, והעלוהו באותו יום ממצרים, ומשו"ה אין ראוי לקבוע בו יום משתה ושמחה. והנה בא"י נהג יוסף אבילות ז' ימים קודם קבורה, וממצרים לחברון לפי עדות רמב"ן [בראשית מב, ט] יש כמו מהלך ששה ימים, ואין רחוק שהיה קבורתו ביום יו"ד טבת לפי החשבון ההוא, והוא יום צום לדורות ע"ש. וכ"כ עוד בתורת משה [רביעאה] [פ' ויחי] ע"ש. ודבריו מדויקים היטב, שמה שהעלוהו ממצרים בתום השבעים יום, זה היה בחנוכה. אבל לא שהקבורה היה אז כמו שנראה מדברי הבני יששכר. (מגדים חדשים ויחי)

ע"ז קדושת ימי חנוכה אפשר לזכות לראות בשפלותו

קדושים תהיו כו'. במדרש [ויק"ר כד] יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושת למעלה מקדושתכם. הנראה לי בזה וכבר האריכו הקדמונים בענין הזה, דהיינו במה שיכול האדם לגשת על עבודת הקודש איהו עבודה שהוא בלב הוא אומר זה תפלה, דהיינו במה שנותן נגד עיניו גדולת הבורא ברוך הוא אומר מה אני לבקש ולזעוק לפני המלך הגדול מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא הלא אני עפר רמה ותולעה מלא עונות ופשעים, ואחר כך חושב בעצמו מהיום והלאה אני מקבל עלי עול מלכות שמים באמת ובלב שלם וכן בכל יום ויום ילך ממדרגה למדרגה וישמע חכם ויוסף לקח. וזהו דאיתא במסכת שבת (כא ע"ב) נר חנוכה בית שמאי אומרים כו', ובית הלל אומרים מוסיף והולך, פירוש לפי שבכל יום מהח' ימי חנוכה כאשר מקיים מצוה ומצוה גוררת מצוה, אזי מתדבק לעבודת הבורא ברוך הוא ובכל יום כאשר עושה עוד מצוה אזי מתדבק יותר להבורא ברוך הוא ונמצא אז רואה גודל שפלותו, כי כל מה שהוא קרוב יותר אל המלך אזי נראה יותר בעיניו גודל שפלותו ובהו יהיה יכול לבוא אל מדרגת א"י ולענוה יתירה. ובית הלל שהיו במדת ענוה ביותר על כן אמרו מוסיף והולך כנ"ל. וזה כוונת המדרש קדושים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני ה', קדושת למעלה מקדושתכם, דהיינו מחמת רוב קדושתכם אזי נתקדש שמי ביותר. וזהו קדושת למעלה, דהיינו שנתקדש שמי מחמת קדושתכם. והנה מה טוב ומה נעים לכל איש הישראלי להתדבק במדת ענוה וכמאמר הכתוב (משלי כבד) עקב ענוה יראת ה', ואז יגרום שיתקדש שמו הגדול בזה על ידי אנשים אשר הם בוודאי חשובים ועושים מצות ומעשים טובים ואף על פי כן הם

בימי הרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ ז"ע והרה"ק רבי מאיר הלוי בעל "אור לשמים" מאפטא ז"ע, היו במדינת פולין שני אחים יורשי המלוכה, אשר אחד היה רשע מרושע בטבעו, והאחר היה טוב לב בטבעו. לעת קבלת המלוכה היה העולם רוצה באח שהוא איש טוב, אך הוא לא רצה ללכת נגד אחיו זה. ושלא הרה"ק בעל "אור לשמים" שליח הרה"ק מקוזניץ ז"ע, שיתפלל ביחד עמו שהבן הטוב יירש המלוכה. הגיע השליח לקוזניץ כשהרה"ק היה שופך את השמן לתוך הנרות של החנוכה, ומסר את שליחותו. השיב הרה"ק מקוזניץ ואמר: קבלה בידך, דלהושיט לגוי מלוכה שאינו רוצה בה, לא תצליח, על כן לא נכון להתפלל על זה, אך אני אומר, "משמני הארץ" - מהשמנים שמדליקין עתה בחנוכה, בזכות מצוה זו, "יהיה מושבך" - תשובש דעתו של הרשע הרוצה למלוך, ואז ממילא ימלוך האח השני הטוב. וכן היה, שנשתגע הרשע, והשני מלך תחתיו. (שארית ברוך)

והנה, במדרש רבה וישב (ב"ר פד, ה) משל לנפח אחד וכו', עד והיינו דכתיב (עובדיה א, יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, הרי שלהבה של יוסף ויעקב שורף בית עשו לקש. הרמז, לק"ש ראשי תיבות ק"ץ ש"ם לחשך, ושם בן הראשון של בנימין (להלן מו, כא) בל"ע, ראשי תיבות בית עשו לקש, והוא על ידי אשו של יעקב ולהבה של יוסף, א"ש להבה ראשי תיבות א"ל, שם הראשון של י"ג מדות של רחמים. והנה שורש ימי חנוכה הוא מיום א' שם א"ל, עד יום ח' נוצ"ר (פרי עץ חיים, סער חנוכה פ"ד עמ' תסו), א"ל נוצ"ר גימטריא עש"ו, ואל"ף יותר, רומז לביטול אלוף עשו, וכשה קם זה נופל. ולזה ויהי מקץ שנתים ראשי תיבות שמו"ן, גימטריא נוצ"ר, והיינו דכתיב (תהלים פ"א, ו) עדות ביהוסף שמו"ן, גימטריא נוצ"ר, שמ"ו ראשי תיבות ויהי מקץ שנתים, ועל כן ע'דות ב'יהוסף שמו"ן ראשי תיבות שב"ע, כי על ידי יוסף בא שבע לעולם, כי הוא המשביר לכל העולם (להלן מו, ו), והיינו דכתיב (תהלים קמו, ה-ו) אשרי שאל יעקב בעזרו שברועל ה' יוליקו, שדרש המדרש (ב"ר צא, א) שברו זה יוסף, כי בהתחבר יעקב עם יוסף אש להבה אז מבלת הסטרא אחרא, ולזה ש"אל" (ראשי תיבות א"ש להבה) יעקב בעזרו, שברו על ה' אלקיו עושה שמים ו'ארץ, ראשי תיבות עולה א"ל נוצ"ר, ביטול אלוף עשו, והבן: (ייטב לב - מקץ)

מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש (תהלים קי, ז), דהנה הענין מה שנסכס ראש חודש טבת בתוך ימי חנוכה הוא להיות כי בחודש הזה הוא שליטה של עשו ר"ל כמבואר בסה"ק, והנה תוקפו הוא בתחילתו וראש פתנים אכזר (דברים לב, לג-לד) הלא הוא כמוס עמדי שנתפס ראשו בתוך ימי חנוכה שהם ימי הגאולה וישועה ועי"כ לא יהי לו כח אח"כ לעשות רע ח"ו כי כבר נתפס בראשו. וזה שנמחץ ראשו של עשו ונפל במערת המכפלה הוא כמו שנתבאר כי להיות ראש פתנים אכזר לכן תופסין בראשו הלא הוא כמוס עמדי לבל יוכל שאת להרים ראשו להרע ח"ו לישראל. וזה (תהלים סח, כב) אך אלהים ימחץ ראש אויביו מחצת ראש מבית רשע כנ"ל. וזש"נ (שם קי, ד) נשבע ד' ולא ינחם אתה כהן לעולם. הרמז על נס חנוכה שהוא נעשה ע"י כהן הגדול. אדני על מינך מחץ ביום אפוא מלכים (שם קי, ה) בנס ומלחמה היא כנודע. וזה (שם קי, ו) ידון בגוים מלא גויות מחץ ראש על ארץ רבה היינו הראש שלו נמחץ בחנוכה. וזה (שם) מנחל בדרך ישתה על כן ירים ראש. מנח"ל הוא השם של חנוכה המתעורר וממשיך השפע מלמעלה מבחי" י"ג מכילין דרחמי "נוצר" חסד "לאלפים. וכאשר נמשך לבחי" ז"א ע"כ ירים ראש. היינו הראש של ז"א ג"ר שלו נמשך לו מוחין נעשה היחוד בקדושה אחרי שנפל הראש של הסט"א נתנשא הראש של הקדושה כי תשא את ראש בני" (שמות ל, יב) ועד"א אמרו חז"ל (פסחים ה, א) בשכר שלשה ראשון זכה לשלשה ראשון (ויקרא כג, מ) ולקחתם לכם ביום הראשון וכו' הקב"ה נגלה ראשון ופורע מן הראשון זה עשו הרשע (בראשית כה, כה) ויצא הראשון אדמוני ובונה ראשון זה בהמ"ק (ירמיהו יז, יב) כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו ומביא לכם ראשון זה מלך המשיח (ישעיהו מא, כז) ראשון לציון הנה הנם הוא ע"ד שנתבאר ע"י שתנשא ראשון של הקדושה יכנע הסט"א ונזכה לגאולה בב"א: (תפארת שלמה - לחנוכה)

ניצלים מדינה של גיהנם

אמר רבי יהודה כתיב (משלי ל"א) 'לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים', האי קרא רבי חזקיה מברנא אוקים ביה, דאמר דינא דחייבי דגיהנם דעיראסן רחיין, פלגא מנייהו בחמה ופלגא מנייהו בתלגא, בשעתא דעיראסן לנורא אינון אמרי דא הוא ודאי גיהנם, עאלין לתלגא אמרי דא חוריפא דסיטא (דסיתוא) דקודשא בריך הוא, שראן ואמרין ווה, ולבתר אמרין ווי וכו'. יכול אף ישראל כן, ת"ל 'לא תירא לביתה משלג, מ"ט בגין דכל ביתה לבוש שנים אל תקרי שנים אלא שנים כגון מילה ופריעה, ציצית ותפילין, מזוזה ונר חנוכה. (זהו"ק ח"א רלח, ט)

רמז שבחנוכה ממשיכים בני חיי ומזוני

כתבו בספרים הקדושים, בחנוכה ממשיכין בני חיי ומזוני, ונראה לרמזם בעניני חנוכה: שכן להדליק נר חנוכה עם הכולל גימטריא פא"י חת"ן שמות ז"ל שקאי על נר חנוכה. ובחנוכה הפרנסה כנודע. וחז"ל (שבת כג, ב) אמרו נמשכים אורות העליונים למטה, ונאמר הרגיל בנר היון ליה בנים, ופירש רש"י באור פני מלך חיים. (בני שלשים)

ממשיכין השפעות טובות

ועל ידי השמן שאנו מדליקין בנרות חנוכה אנו מאירים בעולמות העליונים, וממשיכים למטה השפעות טובות משמן עליון הרומז לחכמה, כידוע מאמר חז"ל (ברכות נז א) הרואה שמן זית בחלום יצפה

בעיניהם כאין נגד הבורא וזהו שנתגדל שמו ברבים. כן יתן לנו השם יתברך מדת ענוה ושאר מדת ישרות אמן: (קדושת לוי - קדושים)

למה נזכר בתלמוד נס השמן בלבד

בין הטעמים שזכרו למעלה, לענין שמונה ימים לחנוכה, נאמר גם טעם, שיום ראשון של חנוכה קבעו לכתחילה לזכר נס הנצחון במלחמה ביום שנחו בו מאויביהם. דבר זה נזכר במגילת תענית' שסידורה קדם לסידור המשנה והתלמוד, ואילו בתלמוד אין מזכירין את החנוכה, אלא לענין נס הנרות בלבד - למה: חכמי הדורות שאחר התלמוד אמרו בזה הרבה דברים נאים לאומריהם ולמדו מכאן דברים נאים. וזוהי תמצית של מקצת מדבריהם: לשעתו, בימי החשמונאים וקרוב להם, עיקר השמחה בנס המלחמה, באבוד הרשעים וביטול גזרותיהם שגזרו על השבת, ועל החדש, שלא יקדשו ראשי חדשים ויבטלו כל המועדות, ועל המילה. ואולם לדורות, עיקר השמחה בנס השמן, שהרי בטלה מלכות החשמונאים אחרי כן ונכרתו זרעם בעוד בית המקדש קים, והבית חרב וישראל חזרו ונשתעבדו בין האומות. אבל רישומו של נס השמן נשאר לעד, ולזכרו של נס זה ישראל מזליקין נרות חנוכה בכל מקומות מושבותיהם בכל שנה ושנה. וכן כתוב בספרים: כל מקום שנזכר שמן בתורה ובדברי חכמים לענין הדלקת המנורה - רומז לחכמת הלב ולמחשבה שבמה. וכשנכנסו היונים להיכל, טמאו כל השמנים, כלומר פגמו בחכמה ובמחשבות הלב אצל רוב ישראל, שהתחילו גם הם נוהים בלבם אחר החכמה של היונים וחשבו שיש בה ממש. וכשחזרו החשמונאים ונכנסו להיכל לא מצאו אלא פך אחד של שמן טהור שלא היה בו להדליק אלא יום אחד, כלומר, עם כל מה שפגמו היונים במחשבות הלב של ישראל קדושים, עדין מאירה בלבותם מחשבה טהורה אחת וניצוץ אחד של חכמת אמת, לידע שהם קדושים ובחירים מכל האומות וכל הגויים ילכו לאור ישראל, ולא ישראל ילכו לאורם: ברם, לא היתה בשארית זו כדי להדליק 'נר תמיד', שכל שאר המחשבות פגומות היו ומעורבות, שנגעה בהן חכמה יונית. ונעשה בו נס והדליקו שמונה ימים: כלומר, מן השמנים סיעו בידם ללבות בקרבם ניצוץ זה של חכמת אמת עד שהאיר להם באור מלא ואור תמיד.

ולנס זה של טהרת הלב והנשמה, צריכים ישראל בכל הדורות, וביתר, בזמן שהם משועבדים ונתונים תחת עול הגויים. שכל זמן שאמונת לבם ומחשבתם טהורה - הם גאולים ועומדים אפילו בשעבודם, אבל בזמן שהאמונה והחכמה שבלב פגומה - הם משועבדים אפילו בחרותם; כל גזרות שהגויים גזרוים על ישראל עשויות ליבטל, אבל כשהאמונה מתערערת בלב וכשהחכמה מסתלפת, היא עשויה להשתקע וישראל עלולים ח"ו להיות אובדים ונידחים בין האומות. ויתכן לומר ענין סמיכת הצלת רבינו הק' לנס חנוכה שזאת היתה עבודתו של רבינו הק' להזהיר ולהזהיר שלא יפגם חלילה המחשבה במחשבת מילות, עד שאמר פעם אחת שמוטב לו לישראל בלי מנין מלהשאר עם מנין עם פגימת המחשבה, ואכן נס חנוכה היה תלוי בלב רבינו הק' שהכין לו נרות חנוכה בגיא צלמות, להראות לנו את הדרך אשר ילכו בו לאורו של השמן הן הטהור שלא יתפגם המחשבה והאמונה. ואין ישראל יכולים להינצל מפורענות קשה זו, אלא על ידי סיעו מן השמים בדרך נס. ואימתי זוכים לנס זה? כל זמן שלא כתתה הגחלת האחרונה ועוד נשתמר בקרבם 'שמן' להדליק יום אחד, אז הם זוכים לנס, שמן השמים מסייעים להם ומדליקים ממנו אור תמיד. אור זה שהדליקו החשמונאים במקדש מפך השמן הטהור היחיד, והיה דולק 'שמונה ימים' - הוא שמאיר להם לישראל תמיד בחשכתם ובו משתמרת קדושתם של ישראל והבדלתם מכל האומות. נס זה בלבד נשאר לדורות, והוא קבוע וקיים תמיד בכל הדורות, מה שאין כן נס המלחמה שלא כל הדורות זוכים לו. לפיכך אין מזכירין נס חנוכה לדורות, אלא לענין הנרות בלבד:

חביבים נרות חנוכה

כמה חביבים הם נרות חנוכה, שהם זכר ודוגמא למנורה שהיתה במקדש, (ולא מצינו דוגמא כזו לשום עבודה אחרת שהיתה במקדש). וכמה חביבה המנורה שהיתה במקדש שהעלאת נרותיה שקולה ככל הקרבנות; ומה היא גדולתם של הנרות האלה, נרות חנוכה ונר המקדש? שהם עדות לישראל שכל אורה ושמחה שיש להם בעולמם, אינה אלא ממה שמאיר להם הקדוש ברוך הוא. ואפילו קטן הוא האור הזה, והאור שאומות העולם נהנים ממנו הוא גדול מאד - אין הם חפצים אלא באור הזה שהקב"ה מאיר להם ולא באור אחר: כל עיני ישראל נשאות לבית המקדש ורק משם האור יוצא ומאיר את כל עולמם: וכשגבה שלמה את בית המקדש כתיב (מלכים - א): ויעש לבית חלוני שקפים אטמים - שקופים כלומר, רחבים מבפנים. ואטומים כלומר, צרים מבחוץ, כדי שיהא האור יוצא משם לחוץ ולא מן החוץ לשם. ללמד שאין בית המקדש צריך לאור הבא מן החוץ, אלא כל העולם כולו ניזון מן האור היוצא מתוכו לחוץ: ואף המנורה שהכהן הגדול מעלה נרותיה בכל ערב, לא להאיר לבית המקדש הוא צריך, אלא שיהא אורו יוצא ומאיר בכל בתי ישראל ובכל נפשותיהם מאור המקדש וקדשיו: ואף הקדוש ברוך הוא, חביבה עליו עדות זו שישראל מעידים על עצמם שהם דבקים רק בו ונהנים מאורו בלבד, יותר מכל מעשה בראשית ומניח את כל פמליותיו ושמשו ובוחר רק בו, וכדאיתא במדרש: משל למה הדבר דומה? למלך שהיה לו אוהב ואמר לו המלך: הוי יודע שאצלין אני סועד - התקן לי מקום. הלך והתקין לו מקום כפי כחו. כיון שבא המלך, באו עמו שמשים וסנקליתין מכאן ומכאן, ומנורות של זהב מכאן ומכאן. כיון שראה אוהבו כל הכבוד הזה, נתביש והטמין כל מה שהתקין לו. אמר לו המלך:

לא אמרתי לך שאצרך אני סועד, ולמה לא התקנת לי כלום? אמר לו: אדוני המלך, ראיתי כל הכבוד הזה שבא עמך ונתבישתי והטמנתי כל מה שהתקנת. אמר לו המלך: חייך, שאני מניח את כל שהבאתי עמי ואיני משתמש אלא בשלך, בשביל אהבתך! - כך הקב"ה כולו אורה, והוא מצוה לישראל לעשות לפניו מנורה ולהדליקה תמיד. כיון שעשה משה משכן ומנורה ובאה השכינה - מה כתיב שם? ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ). מיד ויקרא אל משה. ובבא משה אל אהל מועד לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר אליו וגו' (במדבר ז) ומהו הדבר? - בהעלתך את הנרת; - אמרו ישראל, הקב"ה ברא חמה ולבנה שמאירים את העולם כולו - והוא חפץ שנדליק לפניו נרות! חפץ זה שראו ישראל שהקב"ה חפץ במעשיהם - הוא שרוממם מכל עם ולשון והוא שהאיר להם תמיד ולאורו הלכו: לא בקשו היונים אלא לעקור מישראל אמונה זו של רוממות וקדושה שלמעלה מדרך הטבע, ושיהו ישראל עושים כל מעשיהם לפי הטבע, לכבד את החזק ולהבזות את החלש, להתבטל בפני הרבים ולבטל את המועטים, לכך אמר להם אנטיוכוס ראש צוררי ישראל מבין היונים, לחילותיו. דוגמת היונים בדורינו שרוצים להשכיח ולעקור את האמונה הק' מלבינו והכל לפי הטבע והחזק יאמר גבור אני מול החלש ובאים במקלות לרדוף את העם המוחים על כל פשעם. 'מצוה אחת יש בידם, אם אתם מבטלין אותה - מיד כבר הם אבודים. ואיזו? זו הדלקת המנורה שכתוב בה 'להעלות נר תמיד'. כל זמן שמדליקין אותן תמיד הם עומדים וכו' עמדו וטמאו כל השמנים: ועכשו שלא כבה את הנר הזה, הרי הנר הזה עלה ונתעלה יותר והוא מאיר ודולק בכל בתי ישראל בכל מושבותם שמונה ימים בשנה, ובכל נפשות ישראל ונשמותיהם הוא מאיר ודולק כל ימות השנה. שישראל אומרים לפני הקדוש ברוך הוא: טוב לי נר קטן משלך מאלפי נרות של בריותיך. והקב"ה משיב להם: מניח אני כל פמליותי ואיני משתמש אלא בשלך. אין דרך הטבע לישראל, אלא רצונו של הטבעי לכל טבע. ואם הטבע פעמים מעכב - ידחה הטבע ולא תדחה האהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים - יבוא הנס ויאיר שוב את הנר הקטן הזה שהוא מכלה את כל המאורות הגדולים:

רמז ליום טוב חנוכה מן התורה

מנה הכתוב בפרשת 'אמור אל אהרן' את כל מועדי השנה. שבת, פסח, שבועות, ראש השנה, יום כיפורים וסוכות. מה כתיב אחר כך? ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד. מה ענין נר תמיד למועדים? אלא בא הכתוב לרמז, שעתיד הוא יום הדלקת נר תמיד להעשות יום טוב מדי שנה בשנה אחר חג הסוכות: ולמה הסמין פרשת המנורה בהעלותך את הנרות לפרשת הקרבת הנשיאים בחנוכת המזבח? כתב הרמב"ן בפרושו על התורה: 'ולכשון הזה מצאתיה במגילת סתרים לרבנו נסים שהזכיר האגדה הזו ואמר: 'ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים (בחנוכת המזבח) ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, דבר אל אהרן ואמרת אליו וגו', יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת נרות, ואני עושה בה לישראל על ידי בני נסים ותשועה וחנוכה שנקראת על שםם, היא חנוכת בני חשמונאי; ולפיכך הסמין פרשה זו לפרשת חנוכת המזבח'. ובמדרש רבה: 'אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן: אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן. הקרבנות, כל זמן שבית המקדש קים - הן נוהגין, אבל הנרות - לעולם, אל מול פני המנורה, וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם'. והנה דבר ידוע שכשאין בית המקדש קים והקרבנות בטלין מפני חרבנו, אף הנרות בטלים; אבל לא רמזו אלא לנרות של חנוכה שחשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן וכו'. עד כאן לש"ק הרמב"ן ז"ל:

עוד רמזים לחנוכה מן התורה: כשאתה מונה מבראשית עשרים וחמש תבות, התבה העשרים וחמש - אור, רמז לנר חנוכה שהוא בכ"ה; - וכשאתה מונה עשרים וחמש חניות במסעות בני ישראל במדבר - ויחנו בחשמונה (במדבר לג), רמז לחשמונאים שנחו בכ"ה (בכסלו):

צדקה בימי חנוכה הוא תיקון גדול

כתב המקדש מלך בשם מורו, בסגולה, להיות ממחזיקי לומדי תורה בימי חנוכה, וסגולתו לתקן העוונות, עיי"ש טעמו וכו'. (אגרא דפרקא, שו)

לכן צריכין בחנוכה ליתן צדקה הרבה ומסבבין העניים ולהחזיק לומדי תורה, שבחזוק לומדי תורה מתקנין רגלי קדושה כנודע, וזה הטעם שמסבבין העניים ולומדי תורה בחנוכה. וצריך להזהר אז בצדקה ולהחזיק לומדי תורה, כי המחזיק לומדי תורה מתקנין רגלי הקדושה כנודע ובזכות הצדקה יבא גואל צדק במהרה בימינו, כמאמר הפסוק ושיבה בצדקה, ויברך את עמו בשלום כמאמר והיה מעשה צדקה שלום, אמן סלה. (קדושת לוי, חנוכה, קדושה חמישית)

וזהו שכתב במגן אברהם (ריש סימן תר"ע) נוהגין הנערים לסבב בחנוכה ומנהגן של ישראל תורה הוא. ורמז כי צריך להשפיע בחנוכה למי שהוא במדרגת נער, ועל ידי הצדקה שנותנים לנערים מתעורר למעלה צדקה וחסד להשפיע לאדם הגם שהוא בבחינת נער. (עבודת ישראל, חנוכה)

כתב המג"א דנהגו הנערים העניים לסבב בחנוכה על הפתחים, ואפשר לומר הרמז לזה, כי מזוזה ימין ר"ת מ"י, חנוכה שמאל ר"ת ש"ח, ובין שניהם משי"ח, רק שרוחקים הם זה מזה, כי נר חנוכה בשמאל ומזוזה בימין. אולם איתא בגמ' גדולה צדקה שמקרבת את האנולה, כלומר שעל ידי שהעני בא ונותנים לו צדקה מקרב את השמאל לימין ויוצא תיבת משיח. (אור לשמים)

הובא בספרים, כי ימים אלו מסוגלים מאד לתקן פגמי נפשו
בנתינת הצדקה, וביחוד ללומדי תורה להחזיקם. ובודאי מי שיעיין
בזהר הקדוש ובתקונים ובכתבי האר"י ז"ל, ויתבונן שורש הדברים
בימים אלו במדות וספירות העליונים הקדושים, גם גודל קדושתן
שנקראים מועדים ונכללים בפסוק (ויקרא בג, ב) 'אלה הם מועדי', ואז
יתבונן גם גודל מעלה של התקון ונתינת הצדקה בימים אלו, וגדול
המעשה יותר מן העושה. (יסוד ושורש העבודה, שער י"ב פ"א)

איתא בספרי המקובלים, בכח סגולת מצות נתינת צדקה בחנוכה
ליראי ד' מתקן מה שפגם בגלגול זה ובגלגול אחר. (ישמח ישראל, ליל
ב' מאמר ב')

בכמה מקלות רצו לבטל המנהג, שהעניינים לא יסבבו בבתיים אלא
יתנו את המעלות בקופת ההקדש לקהל והכסף יחולק על ידי הגזבר.
וכ"ק מן מהרי"ד ז"ע התנגד לזה מבי טעמים: (א) משום דהבית
מתברך על ידי ברכת העני. (ב) לחנן הבנים שיראו מצות צדקה, דבר
שלא יתאפשר אם לא יסבבו על פתחי הבתים. (קונטרס אור המאיר)

עיינן ב"ח כי עיקר הגזרה היתה על שהתרשלו בעבודה וכו', וג'
עמודי עולם - תורה ועבודה וגמילות חסדים בממון ובגוף, ובטלו את
ישראל למורה ועבודה" כמו שכתבתי, ומפני זה אנו מחוייבים בימי
חנוכה ללמוד תורה, ועבודה בלב - זו תפלה והודאה, וגמילות חסדים
בממון ובגוף. (פורי הגדולים)

טעם לזה שמסבבים הנערים העניינים בימי חנוכה על הפתחים, כדי
שיכנס ויצא העני בין מזוזה לנר ואז יהיה נועם ה' עלינו, כי נעם ר"ת נר
ע"ני מ'זוזה. והם שלוש הבחינות של בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך
שכתוב במזוזה. בכל לבבך מזוזה, ובכל הלב זה יחוד, בכל נפשך - נר, נר
ה' נשמת אדם, ובכל מאדך - עני, שיתן מהונו צדקה לעניים, ובגלל
הדבר הזה יברכה ה'. (חתם סופר)

חנוכה הוא זמן גמר החתימה

אומרים בשם אנשי הדעת אשר הגמר חתימה טובה הוא בחנוכה.
רק כלי שיועד סוד חנוכה הוא יודע השייכות החתימה לחנוכה, כי
חנוכה הוא סוד יוה"כ. והפרשיות יוכיחו: וישב - הוא סוד ר"ה, וע"ז
בהפטרות צועקים ישראל "היתקע שופר בעיר והעם לא יחידו",
ופרשה מקץ - הוא סוד יוה"כ, כמו יו"כ בעצמו עצומו של יום מכפר, רק
במה - בכח הוידוי וחירת באמת, כך צועקים ישראל "את חטאי אני
מזכיר היום". וגם נלענ"ד זה שאמר הכתוב: 'מה נאמר', אפילו 'מצא
אלקים את עוון עבדיך', אעפ"כ 'הננו עבדים לאדני', כי בכח הוידוי ואת
חטאי יתכפר ומטעם זה מליקין נרות [בחנוכה] כמו ביו"כ, והגדלות
של חנוכה שבהנרות מרומזין שכ"א מישראל עושה בסוד הזאות
שעשה הכה"ג לפני ולפנים "אחת ואחת", בהנר הנוסף בכל לילה
מ"אחת" עד "אחת ושבע". (גדולת מרדכי)

אומרים הצדיקים, אשר הגמר החתימה הנעשה בשמיני עצרת,
נמשך עד חנוכה, ופעולות היחודים הנעשים בימים הנוראים שעברו,
נתגלו למטה בחודש כסלו. (אמרי נועם, חנוכה, אות ח)

חנוכה יש בחינה של גמר גור דין שנחתם ביום כיפור, ורמז לדבר
'תשב אנוש עד דכא', כלומר אפשר עדיין לשוב בתשובה עד דכ"א -
בג"י כ"ה בכסלו. (צמח צדיק)

כמאמרם ז"ל (שקלים פ"ה מ"ה) מי שאבד לו חותמו ממתניין לו
עד הערב, ופירש רש"י הולכין אצל הממונה ששמו יוחנן. כי ידוע
מספרים אשר החותם לטובה נגמר בחנוכה, על דרך אמרם ז"ל פן שמן
שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, שהוא סוד החותם כמו ביום
כיפורים, שכן 'מתתיהו' עולה 'פר שעיר' 'כף' הוא אותיות 'פך',
'ומחתה' הוא 'חותם', נמצא רמז בכאן כל עבודת יום כיפורים. וזה מי
שאבד לו חותמו, שלא נגמר ביום כיפורים עדיין החותם, ממתניין לו
עד הערב רומז על נר חנוכה שמצותה בערב. וזו שפירש רש"י הולך
אצל הממונה ששמו יוחנן, רומז על נס חנוכה שהיה בימי מתתיהו בן
יוחנן כהן גדול. (עטרת ישועה)

חנוכה נוסטריקון. "נעשה" ונגמר "חתימה" כל "השנה, שהיום נגמר
חתימה טובה על כלל ישראל. (מאמר מרדכי)

הן ידוע מה דאיתא בספ"ק דחנוכה הוא גמר החתימה של
הימים הטובים שבירת האיתנים, אלא שבימים טובים החתימה הוא
לפי מעשה בני אדם, וכמו שאומרים אז: "כי זכר כל מעשים לפניך בא,
ואתה דורש מעשה כולם", מה שאין כן בחנוכה, שהחתימה הוא לא
לפי המעשים אלא בבחינת (שמות לג, טו) "וחנותי את אשר אחון
ורחמתי את אשר ארחם", שדרשו חז"ל (ברכות ז, א) אף על פי שאינו
הגון. ובהו פירש הרה"ק רבי משה מרדוואדוב ז"ע את מאמרם ז"ל
(עירובין יח, ב): אמרה יונה לפני הקב"ה, רבונו של עולם יהיו מזונותי
מרורין כזית ומסורין בידך, ואל יהיו מתוקין כדבש ותלוין ביד בשר
ודם. יונה, היא כנסת ישראל שנמשלה ליונה (ברכות נג ב), כנסת
ישראל אומרת לפני הקב"ה: 'רשב"ע, יהיו מזונותי מרורין כזית, כלומר,
לפי מה שתדונני בחנוכה, שמדליקין בו בשמן זית, והוא כאמור לפי
גודל חסדיו של הקב"ה ולא לפי מעשיו של האדם, ואל יהיו מתוקין
כדבש, היינו בראש השנה שאוכלין בו תפוח בדבש, ובחודש תשרי
שמרבים באכילת דבש, שהרי אז תלוין ביד בשר ודם, שהחתימה הוא
כפי מעשי בשר ודם. (מנחת יהודה)

חנוכה - זמן הכנה לימי השובבי"ם

הכנה בחנוכה על הימים הבאים אחריהם טבת ושבת שהם ימי
שובבי"ם, כי תמיד צריך האדם להכין קדושה מימים טובים על ימים
הנמוכים. (עבודת ישראל, חנוכה)

הרה"ק מאפטא ז"ל אמר, על פסוק "בעשירי באחד לחדש נראו
ראשי ההרים", המבול היה לתקן ענין פגם ב"ק, וזהו גם עתה כל
אריכות הגלות. בעשירי הוא חדש טבת, שאז מתחילים ימי השובבי"ם,
שהוא תיקון פגם זה, באחד לחדש, שהתחלת התקון הוא באחד לחדש
שחל בימי חנוכה, נראו ראשי ההרים, מתחילים ראשי התיקונים. (בית
אברהם)

...שכתבו הספרים הקדושים אשר ימי חנוכה המה ימי תשובה,
והוא הכנה אל ימי השובבי"ם הבאים עלינו לטובה על חדשים טבת
שבט, יען כי חנוכה ניתן לראותן בלבד - היינו לתקן העינים שהם
חדשי טבת שבט כידוע. (אמרי נועם)

הנה בימי חנוכה ימים המאירים, עת וזמן שנתגלה אורות
קדושות ובהירות, צריך האדם להכין עצמו על ימים הבאים, ימים
הנמוכים וחדשי טבת ושבת שהם ימי שובבי"ם, שלא יפול חס ושלום,
ויחזיק וישען בה'. וזה מאמר הכתוב 'ותלקח אסתר אל המלך
אחשורוש בחודש העשירי הוא חודש טבת', היינו בחודש טבת ובימים
הנמוכים ימי החשכות והסתרת פנים, אם האדם מחזק את עצמו בעת
ההסתרה, וזכה שתלקח ההתחזקות והאמונה אל המלך מלכי המלכים
הקדוש ברוך הוא להמליץ טוב. (ישמח ישראל)

ותצפנהו שלשה ירחים דא טבת תמוז אב, שאלו החדשים הם ימי
הקטנות זמן שליטת הדינים. ואיתא בשם הרב הקדוש ממעריזטש
שצריכין להצפין שפע מימי הגדלות שהם ימי חנוכה על הג' חדשים
הנ"ל. (צמח צדיק)

הילולא דצדיקא

הגה"ק רבי אברהם שלום מזרחי שרעבי זיע"א

נלב"ע כ"ה כסלו תקפ"ז

הצדיק הזה נולד בירושלים בשנת תקל"ה לאביו הרה"ק רבי חזקיהו
יצחק זצ"ל בן רבינו הרש"ש ז"ע ועוד בימי נעוריו ראו בו נפלאות וגדול
צדקתו וקדושתו ונפלאות מעשיו מפורסם מאד בשערי ירושלים והיה
גם כן גדול כחו בקבלה מעשיות, וידוע כי היה ממלא מקומו של זקינו
והיה ראש ישיבת בית אל.

באותו זמן שהיה הרה"ק הנ"ל ר"מ דישיבת בית אל, מקום זקינו
הרש"ש ז"ל, היו מקבלים כל הספקתם לכלכלת ביתם הרב וכל בני
הישיבה מהשר הגביר ר"ח פרחי ז"ל מעיר דמשק, והיה שם חנוני גדול
שהיתה חנותו ע"י הישיבה והיה נותן לכל אחד מהרבנים כל צרכו למשך
החדש מהנמצא בחנותו, וגם יתר הכלכלה הדרושה שלא נמצא בחנותו
היה קונה להם ושולח לביתם לבלי הצטרך כל חכם מהישיבה להטורד
בטיפול לכלכלת הבית, ובסוף כל חדש היה פונה החנוני להרה"ק הר"מ
והיה מוסר לו החשבון מכל החדש, והרב נתן לו מכתב להגביר פרחי
והחנוני היה שולח החשבון עם מכתב הרב להגביר פרחי בדמשק, ומיד
שקיבל זאת הגביר היה שולח מיד סכום הדרוש להחנוני וכן היה זמן רב
מיד חדש בחדש.

פעם אחת כששלח החנוני המכתב עם החשבון להגביר פרחי, ובא
הזמן שהיה צריך לקבל הכסף ולא קיבל וגם לא בא שום ידיעה הסיבה
לזה, וחשב החנוני בלבו אולי מקרה הוא לאיזה סבה, והמשיך את הסדר
כמקדם מבלי להגיד להרב מה שנעשה, ובחדש השני היה כמו הראשון
שלא בא תשובה מהגביר פרחי, וכן היה בחדש השלישי ואז אלצוהו
ההכרח להודיע להרב כי זה שלש חדשים שלא קבל כסף הדרוש.
הרבה"ק כשמעו המאורע פקד על החנוני לסדר צרכי נסיעה אל הגביר
לדמשק, ולשכור בהמות למהלך הדרך לנסוע הוא והחנוני ומשמשו,
יעש החנוני כן ייסעו לדמשק הרב ומשמשו והחנוני, והגיעו לדמשק
ביום הששי בבקר והלכו ישר לבית הגביר פרחי, וראו את משפחתו
עצבים ומלאים מרירות גם לא קבלום בכבוד הראוי להם כדרכם בקודש,
ושאלו להם מה קרה אצלכם ואיפא הוא האדון פרחי, השיבו משפחתו
הוא בצרה גדולה ויושב בבית האסורים, כי העלילו עליו עלילה גדולה
אצל השר פקיד הממשלה וגם כל רכושו והונו וכל כספו לקחו מידו
בסיבת העלילה. הרב בשמעו זאת פקד על משרתו והחנוני כי ישארו
בבית הגביר והוא פנה ישר לבית השר, ונכנס תיכף לביתו בראות השר
הוד יקרת אור פניו של הרב וראה גם כן עמוד אש חופף עליו ממעל
לראשו, נפלה עליו אימה גדולה וחרדת מות ויקם מעל כסאו וירץ
לקראתו וקבלו בחרדת כבוד, ושאלו השר בזה הלשון מה אדוני מבקש
את עבדו, והשיב לו הרב אלה שאלתי מאתך לעשות רצוני להוציא
תיכף הגביר פרחי ממאסרו ולהשיבו בשלום יחד עם כל רכושו לבית
ארמונו, כי הוא נאמן בכל מעשיו ולא עשה שום דבר ער ורק שקר ענו בו
המעלילים, ואם לא תעשה כדברי מרה תהיה אחיריתך, השיב השר כל
אשר תפקוד עלי כרגע אקיים ונתן צו תיכף להוציא את הגביר ממאסרו
ושלחו השר לביתו בכבוד וגם כל רכושו וכספו השיב, והרב והגביר
שולחו בכבוד גדול ונעלה לעיני כל ופקודי הממשלה והרשעים
המעלילים נבהלו מאוד לראות איך השר נכנע כל כך להרב ושחרר תיכף
את הגביר. ושב הרב עם הגביר פרחי לביתו בשמחה וחזרה ונתנו שבח
להשי"ת על התשועה הגדולה, וכל משפחתו של הגביר וכל היהודים
בעיר שמחו מאד עד אין לשער, ויאמר הגביר להרב כי יש לו צער על
שטרך עצמו הרב כל כך לבא מעיה"ק ירושלים עד שם עבדו, והשיב
הרב אכן זה טרחא להציל איש חסד כמון אשר אתה מפרנס ומחיה זה
זמן רב את חכמי ירושלים, וגם כי להחנוני לא נשאר כלום לכלכלת
הרבנים, כי זה שלשה חדשים שלא קיבל תקציב החדשי ולא ידענו
לסיבת מה נעשה זה, לכן באנו ומן השמים היה זה להציל אתכם, בעת

הוא שילם הגביר להחנוני הסכום המגיע לשלשה חדשים שעברו, וגם הקדים לשלם לו לשלשה חדשים הבאים ויבלו את השבת ההוא בבית הגביר ברוב שמחה וחדוה.

ואחר השבת בראות החנוני שיש בידו סכום רב של כסף חשב לקנות בהם סחורות שייכים לו מעיר דמשק אשר בהם ירויח גם כן סכום הגון בחנותו בירושלים ויעש כן, ואחר כך הלך לשכור גמלים להוביל הסחורות לירושלים, ואמרו לו בעלי הגמלים כי הדרך מסוכן מלסטיק ושודדים, ואי אפשר להם ליסע עמו עם הסחורות אם לא שהוא יהיה אחראי בעד סחורתיו וכל אסון שיהיה לא עליהם יהיה התלונה, החנוני פנה להרב והודיע הענק ויקש אותו כי יסע עמהם לא למען ישמור אותם מהשודדים בדרך, כי החנוני ידע מגודל קדושת הרב אשר אם הוא יתלוה עמהם אז אין עוד פחד מהשודדים ויעתר הרב לבקשתו ואם שכר החנוני את בעלי הגמלים על אחריותו ונסעו, הם יצאו את העיר דמשק ובאו למחצית הדרך ונזדמן להם ללון באמצע מדבר שומם הרבה"ק עשה לו אהל ללינת לילה ולעבודתו בקודש של תיקון חצות וכו' והיה בחצי הלילה פשטו לשם שודדים ויקחו את כל הגמלים עם הסחורות, ומספר הגמלים היה שבע עשרה ואת הכל גזלו באין מעצור להם ובעלי הגמלים היו בוכים על גמליהם וגם החנוני צועק חמם על סחורתיו עד שנשמע הקול באהל הרב, ואז היה הרב קורא תיקון חצות בבכיה רבה והיה מקונן על הגלות ועל השכינה כדרכו בקודש על כן לא שמע ולא הרגיש לקול הרעש שלהם, רק לאחר כלותו התיקון חצות ושאר העבודות קרא להם ושאלם על מה הוא החרדה והצער, ויגידו לו הקורה אותם כן גזל הכל מהם, ואמר להם הרב אל תפחדו אין דבר לכו לישון עד אור הבקר וערבה שנתכם ובבקר נתקן הענין בעזר השי"ת, החנוני והמשרת של הרב אשר ידעו והכירו קדושת הרב וגודל כוחותיו הרוחניים התיישב דעתם, אך בעלי הגמלים שהיו ערביים לא האמינו בדברי הרב והיו בוכים עד הבקר. בבקר השכים הרב ונטל ידיו כדרכו ויתפלל שחרית בכוונה כדרכו בקדש, ואחר התפלה אכל פת שחרית כמנהגו מבלי כל שינוי, ואחר ברכת המזון קרא לבעלי הגמלים ויצוים לקבץ משדה אבנים גדולות וקטנות ולסדר גדר של אבנים עגול כשיעור שאפשר לעמוד בפנים י"ז גמלים, ולהשאיר בומקום פרוץ כשיעור פתח לכניסת גמול ויעשו כן בזריזות אז עמד הרב אצל פתח העיגול והתחיל לייחד קודש מקבלת מעשיהם מיד נשאו עיניהם וראו והנה גמלים באים במרובה אחד אחד, הם הם וכל אשר עליהם מהסחורות ונכסיהם לתוך העיגול, ובגמר הרב את היחוד שאל למשרתו האם באו כל הגמלים, וענו עדיין חסר אחד מהי"ז שלא שב והמה מתחננים ומבקשים את הרב להמשיך עוד ולהביא גם הגמל הי"ז ואל הרב את משרתו האם טען הגמל הי"ז כמות רב של סחורה לא מעט וישן המשרת כי אינו טעון רק מעט סחורה, ואמר הרב מכיון שכן הוא אינו כדאי להשתמש ביחוד עבור מעט סחורה כזה והגמל הוא ממון גוי ויפסיק היחוד, כראות הערבי בעל הגמל כי הרב עמד והפסיק התחיל לבכות ולצווח והתחנן מאד להרב על זה כי הוא עני ורק זה פרנסתו מהגמל שמוביל עמו משאות והרבה לבכות ולהתחנן להרב כי ירחם עליו והשיב גם גמל שלו. הרב החליט לענות לבקשתו מפני דרכי שלום וגם כי יש עליו עוד קצת סחורה ויעש הרב עוד יחוד המשך ליחוד הקודם ותיכף ראו כי גם גמל הי"ז בא ועליו טעון כים הקטן עם סחורה ויכנס בתוך העיגול, וכראות בעלי הגמלים את מעשה הנורא הזה ענו כולם ואמרו, אין עוד בעולם כאלקי ישראל, והודו להרב מאד על פעולותיו הנפלאות, ואז נסעו כולם משם ובאו לירושלים ברוב שמחה וחדוה, וספרו לכל מהנפלאות שעשה להם הרב בדרך ונעשה קידוש השם גדול מאד, ומאז כל אנשי ירושלים העריבו את הרב מאד והכירוהו לאיש אלקי ומקובל נפלא ובעל קבלה מעשיות, וכל ימיו היו כל החכמים החסידים המקובלים בשלום ובכבוד בלי דאגת פרנסה. (זכרון צדיקים)

סיפורי צדיקים

שמעתי מפי א"א מו"ר הרב הגאון זללה"ה כמה פעמים, והוא, רבנו הגאון הגדול בעל הש"ך זצוקלה"ה היה בק"ק ווילנא שנשא משם אשה, בשנת ת"ח לאלף השישי שהיה אז בזמן ההוא החורבן הגדול הנורא מהורצח חמיל ימח שמי כנודע, ואבי הש"ך ז"ל הגאון ה"ר מאיר זצ"ל ומשפחת בית אביו היו דרים בארץ פולין בעיירות שהלך הרצחן הנ"ל להרוג כו', ואבי הש"ך ז"ל כבר נסתלק מעוה"ז בשנת ת"ח והש"ך ז"ל היה בעיר ווילנא בשנת ת"ח, ואז כל מי שהיה יכול לברוח ברח מחמת הפחד של הרצחנים הנ"ל חמיל וסייעתו ימח שמש וזכרם, וגם אחות הש"ך ז"ל ברחו לנפשה ונתחברה לילך עם אביונים שהלכו מעיר לעיר לבקש די פרנסתם. ואירע שבאו סיעת האביונים ובתוכם אחות הש"ך ז"ל אל העיר ווילנא ואכסניא שלהם היה בבית הקדש שהיה מיוחד לזה שהאביונים ילונו שם איהו ימים כל הבאים לשם, ומי מהאביונים שרצה להשאר בעיר, שלא לילך עוד עם הני עניינים המחזרים על הפתחים, היה נשאר שם והיו רואים הממונים על ההקדש להמציא לו איזה עסק שיתפרנס מזה. הסייעה זו האביונים שבתוכה אחות הש"ך ז"ל באו לוויילנא מובן זה שבכל יום ויום היו הולכים על העיר על פתחי נדיבים, ואשת הממונה על ההקדש השגיחה היטב על כל האביונים הללו, והוטבה בעיניה הבתולה הזאת היא אחות הש"ך ז"ל, יותר מכל הסייעה אביונים ואביונות שהלכו עמה, והכרת פניה העיד עליה שהוא ממשפחת היחוס והמעלה, ואין טבעה ומזגה כטבע שאר אביונים והצניעות הוכר בפניה, רק מחמת אונס נפשות נתחברה אל האביונים

לילך עמם, היא אשת הממונה דיברה עם הבתולה הזאת הרבה ונשאה חן בעיניה מגודל החכמה והצניעות שהוכר בה, והתחילה להציע לפניה לומר, למה לך לכתת רגלך לילך עם האביונים מכאן והלאה, הלא עצתי טוב שתשאר פה בעיר הלזו, ובודאי אראה לבקש על מרגוע לנפשך מעמד פרנסה בעיר הלזו, היא הבתולה הלזו הסכימה על זה שלא לילך עוד עם העניינים האלו, ולהשאר פה. השי"ת המסבב כל הסיבות ית"ש נתן בלבה לילך אל הגבירה חמות הש"ך ז"ל, באה אליה וסיפרה לה איך שיש עתה בין החברה קבצנים שבהקדש, בתולה אחת צנועה וחכמה ומשלמת בכל המעלות וניכר בה שהיא מן גדולי היחוס והמעלה שבעיירות פולין לא כשאר הקבצנים, לכן עצתה טוב לפני הגבירה לאספה אל ביתה על איזה שירות ובודאי תקבל ממנה עונג ונחת, הגבירה השיבה לה שאין צריכה לשום דבר לשימוש כי יש לה כל הצורך משרתים ומשרתות, רק אחר שאתם מפארים אותה ומשבחים אותה, תבוא הבתולה לביתו ואדבר עמה ואם תיטב בעיני אולי אתן לה איזה שימוש בביתי, כן עשתה, הביאה הבתולה לבית הגבירה, ודיברה עמה והוטבה בעיניה מאוד, ואמרה לה הגבירה, הנה היא צריכה לישבת בביתי שום אדם ויאשה כי יש לי כל הצורך, רק שימוש קל אני אתן לך, והוא חתני הגאון הש"ך לומד בחדרו בכל לילה ולילה כמה שעות עד קרוב לחצי הלילה, ובעת שגומר לימודו וכל בני ביתי ישינים, ולזה צריך אני איש שיושיט לו לחדרו סעודתו סעודת הערב ולהציע מטתו ולהכין לו מים וכו' זה השימוש הקל אני צריך לזה איש מיוחד שיהיה ישן ביום כמה שעות בלילה שיוכל להיות ער ולישב אחורי דלת חדרו לי חתני הגאון שיחיה, אשר בעת שיגמור לימודו, יבוא לו האיש הזה את סעודתו ושאר דברים, כן הוה הבתולה זו נשארה בבית הגבירה והיתה ישינה ביום, בכדי שתוכל להיות ערה ולישב אחורי דלת חדר הש"ך עד שיגמור כל הלימוד שלו כנ"ל. הוא הש"ך ז"ל שלמד יחידי בחדרו ולמד בקול רם, בינו לבין עצמו, והבתולה ישבה אחורי חדרו, נדמה לה שכן היה ממש קול אביה ז"ל שזה כמה שנים שנעדר, וקולו של הש"ך ז"ל נדמה לה בשינוי ממש כקול אביה הרב המנוח, ועי"ז נתעורר לה דאגה ותוגה, כי הזכירה את עצמה איך שהיא עתה בשפל המצב, גולה וסורה ואין נהפך עליה הגלגל החוס"ר שהיתה בת גדולים וטובים וגאוני ארץ, ועתה היא יתומה עניה גלמודה וכו', והתחילה לבכות בחשאי שלא לבלבל את הגאון הזה הלומד בחדרו, אך לא יכלה להתאפק, ובכתה בקול רם, במר לב, הוא הגאון הש"ך ז"ל שמע בחדרו אשר המשרתת היושבת בחדר החיצון אחורי דלת חדרו, היא בוכה, חרה לו היטב על דבר זה, לבלבל אותו, הלך אל הפתח ופתח את חדרו ויקצוף עליה על זה שמבלבלה אותו, מובן שפסקה מלבכות והתאפקה בכל כוחה, והמתונה עד שגמר כל לימודו, וכשגמר ויצא מחדרו, תיכף הכניסה לו כל הצורך, מאכל ומשתה וכו'. וכן בלילה השניה היה כן, שכשהתחיל הש"ך ז"ל ללמוד לימוד בעמקות גדול, ובקול רם, נדמה לה שקולו הוא שוה ממש כקול של אביה המנוח הרב ז"ל והתחילה לבכות מאוד באנחה מתוך הלב שלא יכלה להתאפק, הוא הש"ך ז"ל, שמע בכייתה ואנחתה זה פעם שני, הבין שלא לחנם הוא, הלא דבר הוא לכן פסק מלימודו ופתח פתח חדרו, היא הבתולה שראתה אותו ויצא מחדרו, נתבהלה קצת, הש"ך ז"ל התחיל לשאול אותה מאין היא, ומי היה אביה, השיבה לו ולא כיחדה ממנו אשר היא מפולין, מלובלין, או מאוסטרהא, ועי"ז האונס הרצחן כו' ברחו לנפשה למלט נפשה, ואביה היה רב גדול וגאון, שמו היה הר" מאיר, הש"ך ז"ל שאל אותה על שם אמה ועל שם משפחה שלה לאביה ולאמה, הכל השיבה לו, אז נודע לו להש"ך ז"ל שהיא אחותו מאב ומאם, עשה את עצמו כמחריש, ולא גילה לה שום רמז, הש"ך ז"ל חזר אל חדרו ולמד לימודו, וכשגמר לימודו, ויצא מחדרו קצת, היא הכניסה לחדרו כל הצורך, מאכל ומשתה וכו' כאשר על זה יושבת וממתנת. למחר אמר הש"ך ז"ל לאשתו הרבנית שתאמר לאמה בשמו איש הבתולה הזאת לא תשב עוד כאן בשביל השימוש הזה, ולהושיב איש אחר על זה השימוש, והבתולה הלזו תהיה כאן בביתה בכבוד, מטעם הכמוס, עמדי לזונה ולפרנסה ולהלבישה בכל הצורך בלא מחסור, כאחד מבניה, אשת הש"ך ז"ל הגידה דבר זה לאמה בשם בעלה הגאון, הגבירה חמות הש"ך ז"ל שמרה את דברי חתנה הגאון לעשות ככל אזהרתו, כתורת משה ממש. ובמים מועטים מתה הגבירה חמותו של הש"ך ז"ל, ותיכף אחר שבעה התחילו השדכנים לבוא אל הגביר חמוי של הש"ך ז"ל להציע לפניו שידוכים הגונים, מהם ברוב ממון, ומהם מגדולי יחוס, הגביר נכנס לחתנו הש"ך ז"ל וסיפר לחתנו מהשידוכים שדיברו לו, איזה מהם שישכים חתנו הגאון, השיב לו חתנו להמתין שלש רגלים וכמו שכתב כן בשלחן ערוך וידוע לידועי דת, וכן הוה, הגביר פסק מלדבר בה עוד עבור שלש רגלים, אחר שלש רגלים התחילו שדכנים לדבר עם הגביר אודות זה, הגביר התייעץ עם חתנו, אמר לו חתנו, אם כבודו ישמע אלי אל תפונ אל ממון או אל יחוס, אני אציע לפניכם שידוך הגון, וטוב יותר מכולם, והיא, לישא את הבתולה הזו שהיא בביתכם זה איזו חדשים, צנועה וחכמה ויפ"ת, ולהגביל זמן החתונה על ימים אחדים ואני אהיה השושבין שלכם (אונטער פירער) ובשעת החתונה אגלה לכם למי הבתולה הזו, וכו', כן הוה הגביר נתרצה לשמוע דברי חתנו ונשאה לאשה כדת משה וישראל, והש"ך ז"ל היה השושבין, ואחר החופה גילה הש"ך ז"ל שהכלה היא אחותו, ודרשה גישאנק נתן לו היינו שהבטיח לו שיוליד בן זכר גאון וחרוף כמותו, הוא היה שר"ת פנים מאירות והש"ך ז"ל היה דודו אחי אדמו, בקראו שמו מאיר אחר אבי זקינו ר' מאיר אבי הש"ך ז"ל. (סיפורי צדיקים)

לע"ז האה"ח מרת יוכבד יטל ע"ה בהרה"ח ר' יוסף יהודה הלוי זצ"ל הרה"ח משה זצ"ל בהרה"ח ר' ישראל יעקב זצ"ל נדבט ע"י נכדו הי"ד, ולט"ו אבותיו ורבותיו וע"ה א' הרה"ח ר' חיים זצ"ל בהגה"ח רבי אשר ישעי' זצ"ל הרה"ח ר' יהודה אריה זצ"ל בהרה"ח ר' חיים יוסף הלוי זצ"ל לע"ז האה"ח מרת רייזל אסתר ע"ה בהרה"ח ר' יודא זצ"ל הרה"ח ר' אברהם זצ"ל בהרה"ח ר' ישעי' זצ"ל לע"ז הרה"ח ר' שמואל בנימין אליעזר זצ"ל בהרה"ח ר' שלום צבי זצ"ל